

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Cluverii[i] Italia Antiqua

Opus post omnium curas elaboratissimum ; tabulis geographicis ære
expressis illustratum ...

Philippi Cluverii[i] Italiae Antiquae. Tomus ...

Clüver, Philipp

Lvgdvni Batavorvm, 1624

Cap. XIII. De Messapia peninsula; quæ & Calabria; & item in duas partes,
Calabriam & Salentinos, divisa.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14124

manis in ora & oculos incideret. quibus incommodis mirè hosti adversantibus, illam memorabilem adeptus est victoriam. De his ventis inspiciatur Seneca etiam, natural. quæst. lib. v, cap. xvi, & cap. xvii. Columella item lib. v, cap. v. Silius lib. viii, de eadem pugna Cannensi sic:

*Tum ventis positus custos, cui flamina carcer
Imperio compressa tenet, calumque ruentes
Enrique & Borea patent, Corique Notique,
Iunonis precibus, promissa haud parva ferentis,
Regnantem Aeolus Vulturum in prælia campis
Effrenat.*

10 Vbi pro Aeoliis legendum videtur Aetolis. Porrò, ut de Venusiâ finem faciam, iter ex Antonini itinerario supra produximus tale:

Venusia	
Ad Pinum	XII.
Opinum	XXXII.
Calianum	XL.
Heraclia	XXVIII.

20 Ex his locis Opinam & Calianum, vulgò nunc Opido & Caliano dicta, extra Apulie finis, Lucanorum fuisse; suo loco ostendetur. Inter Venusiam & Opinum quum xx haud amplius numerentur hodiè millia passuum, depravatos esse apud Antoninum numeros, certum est. Rescribo igitur ad Opinum, xviii. Locus iste Ad Pinum, haud dubiè ab insigni aliquâ pinu arbore, quæ fuit in eâ viâ, cognominatus, locus.

C A P. XIII.

30 De MESSAPIA peninsulâ; que & CALABRIA;
& item in duas partes, Calabriam &
Salentinos, divisâ.

Demonstratum est supra, universam Iapygiam, à Frentone amne ad Iapygium usque sive Salentinum promontorium, in tres potissimum partes fuisse divisam, Dauniam, Peucetiam, & Messapiam. quarum MESSAPIA peninsulâ continebatur, quæ à Tarento ad Brundisium mari Ausonio Ionioque jungitur. Eandem & CALABRIAM fuisse dictam, rursumque in duas partes fuisse divisam; quarum alteram versus septemtriones CALABRI, versus meridiem alteram SALENTINI incoluerint; ibidem ostensum est. Expositis igitur Dauniâ & Peucetiâ, dictam peninsulam nunc quoque explicabimus. Verum quia Salentinorum quoque nomen antiquis temporibus latius extra eam peninsulam diffusum fuit; posteriores autem auctores limiteis in peninsulâ inter Calabros Salentinosque haud probè distinxerint; nos omnem peninsulam, sub unius CALABRIÆ nomine comprehensam, unâ operâ exponemus. Quamvis Calabria nomen etiam in Apuliam & Garganum usque extensum fuisse; colligo ex Horatii carm. lib. 1, odâ xxxi; ubi ait: *Aestuose grata Calabria armenta*. nam de armentis in Apuliâ vulgatum apud auctores passim est. Vide quoque Servium de Gargano. & Horatii veterem commentatorem ad oden viii, lib. iiii; ad verba: *Ausidus Calabriae fluvius admodum verticosus*.
50 Item, ad ἐπὶ ὀδῶν oden 1; ubi sic scribit: *Solent pastores ex Calabria transire in Lucaniam, propter eius regionis temperiem ante ortum Canticule sub montem Iulium; quia Calabria nimio aestu pecori est infesta: contra, rursus ex Lucania abeunt in Calabriam; propter nimium frigus Lucania*. Idem ad ἐπὶ ὀδῶν oden x: *Diomedes ad Calabriam dejectus est; ubi Arpos condidit civitatem*. Ad carm. lib. iiii, oden 11: *Quia Pindarum cygna comparavit; se, ut arrogantiam fugiat, api confert, quæ in Calabria saltu Marino volat*.
De CALABRIÆ SITU, quam nunc explicamus, ait Tacitus in Annal. lib. iiii: *Agrippine Corcyram insulam advehitur; litora Calabria contra sitam*. Isthmus penin;

peninsula CALABRIAE huius, est inter duo opida, Tarentum & Brundisium. Strabo lib. VI: Ἐπισηλοῦσι δὲ ἡμῖν τὰ πρὸ τῆς δεξιᾶς Ἰταλίας, μέχρι Μεσσηνίας, τὰ συνεχῆ ἢ λεπτόν. συνεχῆς δὲ ἐστὶν ἡ Ἰαπυγία. πρῶτον δὲ καὶ Μεσσαπίαν καλεῖσθαι οἱ Ἑλληες. οἱ δὲ Ἰππυχάριοι καὶ μέγρο, τὸ ἐν τῇ Σαλεντίνης καλεῖσθαι, τὸ πρὸ τῆς ἀκρᾶς τῆς Ἰαπυγίας, τὸ δὲ Καλαβρίας ἐστὶ δὲ Ἰππυχάριον καὶ Μεσσαπία, τῷ δὲ Βρενπιῶν μέχρι Τάργοντι ἰσθμῷ κληρομένη, ἐπιδίων δὲ τ. Id est: Veteri Italiâ ad Metapontium usque expositâ, nunc que ei continuantur, dicenda sunt. Sequitur autem Iapygia: quam & Messapiam Graeci dicunt. Incole regionem in parteis dividentes, alteram Salentinos adpellant, que circa Iapygium est promontorium; alteram Calabros. Cæterum, peninsula formam obtinet Messapia; isthmo interclusa, qui à Brundisio Tarentum usque stadiorum cccx. Vide item cum hoc loco coherentem, supra cap. x ad Messapios exscriptum. Cæterum, tot stadia conficiunt millia passuum fermè xxxviii. At minus habet Plinius, lib. iii, cap. xi. Connectitur, inquit, secunda regio; amplexa Hirpinos, Calabram, Apuliam, Salentinos; ccc millibus sinu, qui Tarentinus appellatur, ab opido Laconum, in recessu hoc intimo sito. abest cxxxvi millia passuum à Lacinio promontorio, adversam ei Calabriam in peninsula emittens. Graeci Messapiam à duce appellavère; & antè Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. Latitudo peninsula à Tarento Brundisium terreno itinere xxxiiii millia passuum patet. Milliaria per isthumum peninsula à Tarento Brundisium, in univèrsum hodie computantur incolis xl: sed iniquis singulorum milliarium intervallis. Ego haud ampliùs xxxvii esse, iter hoc faciens, deprehendi. Ex hoc igitur intervallo, simulque ex illis Strabonis xxxviiii millibus, interiisse notam v apud Plinium, in numero xviii colligo. Alia etiam complura esse circa eundem Plinii locum, maximè in sequentibus verbis, menda; post patebit. In tabulâ itinerariâ eo itinere millia sunt scripta xliii, hoc modo:

Tarento	
Mesochoro	x.
Urbis	x.
Scanium	viii.
Brindisi	xv.

30

MESSAPIA unde dicta, Plinius indicat verbis modò perscriptis: & Strabo, lib. viii: his verbis: Ἐν τῇ Ἀθηδονίᾳ Μεσσαπίον ὄρεσσι ἐστὶν, ἀπὸ Μεσσαπίας, ὅς ἐστι τὴν Ἰαπυγίαν ἰσθμῶν, Μεσσαπίαν τὴν χάρην ἐκάλεσαν. Hoc est: In Anthedonia regione est etiam Messapius mons, à Messapo dictus; qui, quum Iapygiam venisset, nomen regioni Messapia indidit. Cæterum, Stephano promiscuè tum μεσσηπία dicitur, tum Μεσσηπίον.

INCOLAE MESSAPII fuère dicti, & SALENTINI. Apud Plutarchum in Pyrrho, Tarentinorum legati Pyrrho affirmant, ὡς διωάμενος αὐτῶν τὰ ἀρχαῖα μεσσηπία, τὰ πρὸ τῆς Λοκασίων ἢ Μεσσηπίων καὶ Σαυιτιῶν καὶ Ταραντίνων εἰς διαμυρῆς ἰππῶν, περὶ τῶν ὁμῶν πέντε καὶ τετρακόντα μυριάδες. Id est: Copias ipsam Italiam ingentis ad efficienda equitum xx millia, peditum fermè ad ccc millia, ex Lucanis, Messapiis, Samnitibus & Tarentinis, suppeditaturam. De quibus copiis ita Frontinus, strategem. lib. i, cap. iii: Pyrrhus Epirotarum rex, pro Tarentinis apud Asculum dextro cornu Samnitas Epirotasque, sinistro Brutios atque Lucanos cum Salentinis, in mediâ acie Tarentinos collocavit. Vbi Salentinos adpellat, quos Plutarchus Messapios.

GENTEM fuisse barbaram, Pausanias in Phocicis, de recensione donatorum templi Delphici, indicat: Ταραντίνων δὲ οἱ ἰπποὶ οἱ χαλκῶς καὶ αἰχμηδῶντι γυναικῆς ἀπὸ Μεσσηπίων εἰσὶν ὁμῶν τῇ Ταραντίνων βαρβάρων. Id est: Tarentinorum equi aenei & captivæ femina, dona sunt, quæ Messapiis, barbara gente finitimis suis, victis, miserunt.

DE SOLO, fertilitate, celebritateque huius peninsula ita tradit dicto lib. vi Strabo, post memoratum Tarentum: Ἡ δὲ ἐξῆς τῆς Ἰαπυγίας χώρα τῶν ἀρχαίων ἐστὶν ὄρεα. Ἰππυχάριος γὰρ Φαινομένη τεραχία, εὐρεσκεται βαρβάρων καὶ ἀνδροπείρα δὲ ἀσπυχοῦ. ἀπὸ δὲ ἰσθμῶν καὶ εὐδενδρῶν ὄρεται. Καίνθη δὲ περὶ τὸ σφοδρὸν τὸ χωρεῖον σύμπετον, καὶ ἐξ ἡμῶν τῆς τετρακόντα ἀλλὰ νῦν πάλιν Τάργοντι καὶ Βρενπιῶν, τὰ ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰσθμῶν ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου. Hoc est: Reliqua hinc Iapygium regio mirum in modum est elegans. quum enim terra in superficie asperitatem præ se ferat, aratro scissa deprehenditur esse glebosa. & quamquam aquarum non habeat satis; tamen & pascuis apta est, & arborum ferax. Atque hæc quoque

quoque tota regio virorum quondam multitudine floruit: urbeisque continuit tredecim. at nunc praeter Tarentum atque Brundisium, reliqua variis cladibus in opidulorum formam sunt redacta.

Hæc igitur in universum de totâ regione; nunc singula eius loca, veteribus memorata auctoribus, exsequemur, initio à maritimis factò.

Prima à Galesi ostio, eaque totius Messapiae celeberrima VRBS, fuit TAREN-^{TARENIVM} TVM, Græcis τάρων, & nonnullis Latinis, Tarentus; Polybio, Macrobio, Cice-^{urbi.} roni, Horatio, Livio, Diodoro, Straboni, Floro, Melæ, Sidonio, Plinio, Ap-
piano, Ptolemæo, Itinerariis, Procopio, Stephano, memorata. Circa ORIGI-
10 NEM urbis simul atque nominis variant auctores. In quibus ita Macrobius Saturna-
lior. lib. 11, cap. XIII: *Nax Terentina dicitur, quæ ita mollis est, ut vix attractata fran-
gatur, de qua in libro Favorini sic reperitur: Itemque quidam Tarentinas ovis vel nuceis
dicunt. quæ sunt Terentina, à tereno; quod est Sabinorum lingua molle. unde Terentios
quoque dictos putat Varro, ad Libonem primo. Quam in culpam etiam Horatius potest vi-
deri incidere; qui ait: Et molle Tarentum. Quidam heic interpretatur, Macrobius
sive Favorinum velle, Tarentum à Sabinorum voce tereno dictum esse. at longè aliâ
illis fuit mens. nempe, quæ vero nomine Terentinæ erant oves atque nuceis, à Sa-
binorum vocabulo tereno dictæ, eas falsò adpellari à quibusdam Tarentinas. eo-
que errore impulsùm Horatium, ipsum Tarentum adpellasse molle. Virgilius Ae-
20 neid. lib. 111, de navigatione Troianorum:*

*Grajugenumque domos suspectaque linguimus arva.
Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti
Cernitur.*

Ad hæc ita Servius: *Fabula talis est; Lacones & Athenienses diu inter se bella tracta-
verunt. Quum utraque pars affligeretur, Lacones, quibus juvenius deerat, praeceperunt,
ut virgines cum quibuscumque concumberent. Quo factum est, ut, quum post sedata bella
juventus incertis parentibus nata, & patriam erubesceret, & sibi esset opprobrio (nam Par-
theniata appellabantur) accepto duce Phalantho, octavo ab Hercule, profecti sint. delati-
que ad breve opidum Calabriae, quod Taras Neptuni filius fabricaverat, id auerunt;
30 & prisco nomine adpellarunt Tarentum. Bene ergo nunc, Herculei Tarenti. Est & aliud
fabula ordo: Lacedemonii, quum adversum Messenios bellum haberent: solis senibus re-
lictis, omnem juventutem eduxerunt: juraveruntque, se non antè reversuros, quam Messe-
niam expugnassent. Sed quum victores reversi essent, vidissentque multitudinem juvenum,
qui ex servorum & dominarum virginum concubitu, ut quidam volunt, sine ullo discrimi-
ne nuptiarum, nati erant; servos patibulis suffixerunt; filias strangulavere, nepotibus fuga-
verunt. Sed alii [ita] dicunt: Timentis, ne qua ex illis discordia nasceretur, pueros, qui
ex virginibus nati erant, Partheniatis vocaverunt; & Phalanthum eis ducem constitue-
runt. sed hi quum venissent in Italiam, à quodam sepulcro, cui inscriptum erat Tare nomen,
urbem conditam Tarentum dixerunt. Hoc autem opidum post multos annos excidii Lien-
40 sis conditum, quidam dicunt. Alii dicunt, quòd, sicut supra memoratum, nepotibus Lace-
demoniorum fugatis, à nomine Ducis Tares, Herculis filii, Tarentum dictum. Quidam
Tarentum antè Satyrium dictum tradunt; & ab Herculis filio Tarento post Tarentum di-
ctum. Alii Herculeum appellatum volunt, quia Heraclida, Lacedemoniorum reges,
[desunt nonnulla]: Bene ergo, si vera est fama, aut quia Taras condiderat, auxer-
at Phalanthus, aut ab Herculis filio conditum sit Tarentum, in quo molles & luxuriosi na-
scuntur. Et hæc consuetudo Poëta est, ut, ubi de incertis dubitat, famam faciat auctorem.
Illa haud dubiè Servius ab Græco aliquo mutuatus est auctore; apud quem Messa-
piae sive Calabriae oppidum memoratur τάρων, id est, parvum sive exiguum; quod
iste vertit breve. Cæterò, verbotum, quæ desunt, sensum innuit Solinus, cap. VIII.*

50 Notum est, inquit, ab Heraclidis Tarentum esse constitutum. Sed historiam de Lacedæ-
moniorum Partheniatis, sive Partheniis, Strabo ita refert: Περὶ τῆς κλισης τῆς Τάραν-
τῶ λέγων Ἀντιόχος Φησὶν, ὅτι τῆς Μεσσηνιακῆς πολέμου ἠμνησθέντος, οἱ μὴ μετὰ χρόνους Λακεδαι-
μονίων τῆς στρατίας, ἐκέρθησαν δῆλοι, καὶ ἀνομιάζησαν Εἰλωπῆς. ὅσοι δὲ καὶ πῶς στρατείας παῖδες
ἐθύοντο, Παρθηναίας ἐκάλεσαν, καὶ ἀπίμυες ἐκεῖναι. οἱ δὲ σὺν ἀναχόμοιοι (πολλοὶ δὲ ἦσαν) ἐπέβη-
λθσαν τοῖς τῆς δῆμῳ. αἰδοῦσθαι δὲ ἀπέπιμψαν ἵνας, οἱ προσωπίστῃ Φιλίας ἐμύλον ἐξαγγέ-
λῃν τῆς στρατοῦ τῆς Πηλοπείσου. τῶν δὲ λέω καὶ Φαλακίδου, ὅταν ἐδοκίμῃ στρατῆρος ὑπάρχῃ αὐτῶν.
ὅταν ἤρεσκε δὲ ἀπὸ τῆς τῆς βελῆς ὀνομαστῆσι. συνέκριντο μὲν δὲ τῆς Ταντινῶν ἐν τῇ
Ἀμυκλαίῃ

Αμυκλαίῳ συβελγυδῶν ἔργων ὅ, ἠνίκα τῶν κωλύσασθαι ὁ φάλαγγος, ποιεῖται τῶν ὀπίσθιων· Ἐνώμενοι δὲ ἦσαν ἀπὸ τῆς κομῆς οἱ περὶ δήμος· ἐξαρχαλαντων δὲ ἴνων λάδρα τὰ συγκείμενα τῶν φάλαγγον, καὶ ἔργων ὅ, ἐνέσῳτ ὅ, ἀπελθῶν ὁ κῆρυξ εἶπε, μὴ αὐτὸν περὶ τῶν κωλύσασθαι φάλαγγον· οἱ δὲ αἰδοῦμενοι, ὡς μεμνημένας τῶν ὀπίσθιων, οἱ μὲν διεδίδρασκον, οἱ δὲ ἰκέτασον· κελύσασθαι δὲ αὐτὰς θυρεῖν, Φυλακῆ παρέδωκεν· τὴν δὲ φάλαγγον ἐπιψύσαν εἰς τῆς ὀπίσθιων· ὁ δὲ ἔρηξε·

Σατυρεον τι δῶκα Τάραντα πίνονα δήμον

Οἰκῆσαι· Ἐπῆμα Ἰαπυγίως ἡμεῶν.

Ἦσαν οὖν σὺν φάλαγγον οἱ Παρθενῆαι· καὶ ἐδέξαντο αὐτὰς οἱ τι βαρβαροὶ καὶ οἱ Κορήτες, οἱ ἀποκαταρξοῖτες τὸ πῶν. Τάραντα δὲ ἀνόμασαν ἀπὸ ἡρώος ἴνῳ τὸ πῶν. Ἐφορῶν δὲ αὐτῶν λέγει περὶ τῆς 10 κλίσεως· Ἐπὶ λέμην Λακεδαιμόνιοι Μεσσηνίους, ἀποκρίνασι τὴν βασιλεία Τηλεκλον, εἰς Μεσσηνίαν ἀφικόμενον ὀπίσθιαν, ἐμῶσιν, μὴ πῶνρον ἐπανήξεν εἰκαδε, περὶ ἢ Μεσσηνίαν ἀνελθῆναι, ἢ πάντας ὀπίσθιαν. Φυλακῆς δὲ κατέλιπον τὴν πῶνρος στρατόντες τὴν πῶνρος καὶ πῶνρος τῶν πολιτῶν· δεκάτω δὲ ὕστερον ἐπὶ τῆς πῶνρος τὰς γυναικῶν Λακεδαιμόνιον σινελθῶν, ἐξ ἑαυτῶν πέμψασθαι ἴνας πῶνρος ὅ, ἀνδρας, τὰς μεμνημένας, ὡς σὺν ὀπίσθιων πῶνρος ὅ, Μεσσηνίους· οἱ μὲν γὰρ ἰδίως πῶνρος οἰῶνται, οἱ δὲ, κῆρος ἀφέντες τὰς γυναικῶν, ἐν τῇ πολέμῳ ἐστρατοπεδοῦντες, ἔκινδον ὅ, εἴη λῆσαν τῶν πατρῶν. οἱ δὲ, ἄμα καὶ τὸ ὄρεον Φυλακῆτες, καὶ τὴν γυναικῶν λόγον ἐν τῷ θῆμενοι, πέμψασθαι τῶν στρατῶν ὅ, ὄρωσάτας ἄμα νεώτερας, ὡς ἡδιστα ἔμισθῶντες τὸ ὄρεον, ἀπὸ τῶν πῶνρος ἐπὶ ὄντας σινελθῶν τοῖς ἐν ἡλικίᾳ· πῶνρος τῶν συγγενῶν τῶν πατρῶν ἀπῶνρος ἀπῶνρος, ἢ γυναικῶν πολυέκνησθαι μάλλον· ἡμῶν ἢ τέτων, οἱ μὲν 20 πῶνρος ἀνομάσθησαν Παρθενῆαι. Μεσσηνίῃ δὲ ἔαλω πολεμῶσιν ἐνεακῶσθαι ὅ, τῶν ἰδῶν οὐκ ἔαλω κατένειμασαν· ἐπανηξῶντες δὲ οἰκαδε, τὴν Παρθενῆας ἔχ ὁμοίως τῶν ἄλλοις ἐπῶν, ὡς σὺν ἐκ γῶνρος γῶνρος. οἱ, σινελθῶντες μὲν τῶν Εἰλώτων, ἐπιβῶσθαι τῶν Λακεδαιμόνιους. καὶ σινελθῶν ἄρα σῶσθαι ἐν τῇ ἀγορᾷ πῶνρος Λακωνικῶν, ἐπῶν ἐγχειρῶν. τῶν Εἰλώτων ἴνους ἐξαρχαλαντες, τὸ μὲν ἀντεπιπῶνρος, χαλεπὸν ἔγνωσαν· ἔργῳ πολλὰς εἶναι ἔπαντος ὁμοφρονῶν, ὡς ἂν ἀλλήλων ἀδελφῶν νομιζέμενοι· τὴν μέλλοντας δὲ αἰρεῖν τὸ σῶσθαι ἐκ τῶν ἀγορῶν ἀπῶνρος πῶνρος ἐπῶν. οἱ μὲν δὲ μεμνημένῳ αἰδοῦμενοι τῶν πῶνρος, ἐπῶν, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πῶνρος ἐπῶν ἀνῶν εἰς ἀποκρίαν ἐξελθῶν. καὶ ἂν μὲν κατῶσθαι δὲ κῆρῶν τὸ πῶνρος, ἰδῶν· εἰ δὲ μὴ, τὴν Μεσσηνίας τὸ πῶνρος κατένειμασαν μῶνρος ἐπανῶνρος. οἱ δὲ ἐκλήντες κατέλαβον τὴν Ἀχαῖας, πολεμῶντες τῶν βαρβάρους· μῶνρος ἢ τὴν κινδῶν, κῆρῶν τῶν Τάραντα. Hoc est: Originem Tarenti 30 Antiochus referens, ait, Messeniaco bello conflato, eos, qui Lacedaemoniorum castra non fuissent sequuti, servos latā sententiā fuisse judicatos, dictosque Helotes, id est, captivos. horum quibus nati essent durante bello liberi, eos Parthenias, id est, Virgines, adpellatos, ignominiaque notatos fuisse. Hos, iniquissimè rem ferentes, quum numero valerent, insidiatos esse populo. quod quum populus sensisset: submittere hi quosdam, qui facti cum illis amicitia, insidias patefacerent. Inter conspiratores fuit Phalanthus, princeps reliquorum habitus: & qui omninò à senatu delectis invisus esset. Compositum fuerat, ut ludis Hyacinthinis, in Amyclaeo commissis, quando galerum Phalanthus capiti imponeret, impetus fieri deberet, in populareis, quos coma notos faciebat. Sed, quum quidam occultè detexissent Phalanthea factionis institutum; instanti certamine praeo in medium progressus, 40 edixit, ne Phalanthus galerum capiti imponeret. Ita Parthenie, quum delatam indicio conspirationem sentirent, alii diffugerunt, alii supplices veniam flagitarunt. quos civis, bono animo esse iustos, custodia tradiderunt: Phalanthum autem miserunt Delphos; ut oraculum de colonia deducendā exquireret. estque ei tale datum:

Satyreum tibi do, & Tarentum, pingvem populum, Incolere, & exitium Iapygiis fieri.

Εὐὶταque profecti cum Phalantho Parthenie, à barbaris atque Cretenfibus, qui loca ista ante occupaverant, recepti sunt. urbi Tarento nomen fecerunt à Taranto quodam heroe. At Ephorus sic de eius origine tradit: Lacedaemonios bellum intulisse Messeniis; quod hi illorum regem Teleclum, Messenam sacrificandi causā profectum, occidissent: ac juramento 50 se obstrinxisse, aut se non ante domum reversuros, quam Messenam cepissent; aut universos in oppugnatione morituros. urbem, quum proficiscerentur ad bellum, civium minimis maximisque natu custodiendam reliquisse. Post, anno belli decimo, uxores Lacedaemoniorum, factā coitione, quosdam ad maritos suo de castris misisse, qua eos reprehenderent, quod non aequis conditionibus bellum Messeniis facerent, quippe hos domi manenteis procreare liberos: ipsos, relictis viduis uxoribus, in hostico castra habere. unde periculum esse, ne patria virorum ad extremum vacua reddatur. Lacedaemonios & jurisjurandi rationem, & consilii

consilii uxorū habuisse. ideoque robustissimum quemque & etate inter militis minimum misisse; qui, quod pueri cum adultis quondam profecti erant, iurejurandi religione haud tenebantur. iisque mandasse, ut cum omnibus omnes virginibus rem haberent: eo copiosorem rati inde subolem existuram. atque eos, qui hoc modo nati essent, Parthenias, hoc est, virginum filios, patribus incertis, appellasse. anno autem decimo nono bello captam. Ceterum, Lacedaemonios, diuiso agro Messenio, domum reuersos, Parthenias non eodem, quod alios, dignatos esse honore, utpote non ex conjugio natos. Itaque Parthenias, re cum Helotibus communicata, insidias struxisse Lacedaemoniis; nempe, ut data tesserâ elevatione pilei Laconici in foro, impetus in illos fieret. at rei indicio ab Helotum quibusdam delato, Lacedaemonios, contra insidiari Partheniis, rem duxisse difficilem; quod ii & magno essent numero, & se mutuo pro fratribus habentes inter se consentirent: edixisse tamen, ut solum uerterent, qui pileum fuerant in foro sublati. ita Parthenias, quum patefactum suum institutum intelligerent, sese continuisse, & Lacedaemonios eis operâ parentum eorum persuasisse, uti aliquò in coloniam abirent; eâ conditione, ut ne reuertentur, si terra, quod in sedem eis sufficeret, essent nacti: sin minus, ut quintam partem agri Messenii caperent. Sic profectos Parthenias incidisse in Argiuos, bellum gerentes contra barbaros. quumque illis suppetias tulissent, Tarentum condidisse. Hac de re & Dionysius Afer scribit. Et eandem uno atque altero uerbo sic innuit Aristoteles, *πολιτικῶν* lib. v, cap. vii: οἷον ἐστὶν Λακεδαιμόνιοι οἱ λεγόμενοι Παρθενίαι. ἐς Φωργιάσις Ἰπιδυλοῦσιαις, ἀπίεσαν Τάραντ. οἱ οἰκισαί. Id est: Quales fuere Lacedaemone ii, qui Parthenia dicebantur. quos, quum manifestò comperissent reipublica insidiari, Tarentum miserant in coloniam. Atque hic quidem Parthenias οἰκιστῶς tantum, non *πλιταί* appellat Tarenti. Idem & Servius supra tradidit: breue, id est, exiguum opidum, quod Taras Neptuni filius fabricauerat, eos auxisse adfirmans. At Pausanias, non paruum opidum, sed *μεγίστην καὶ εὐδαιμονιστάτην τῆ Ἰπιδυλοῦσι πόλιν*, id est, maximam atque opulentissimam iam tunc *maritimarum urbium*, Tarentum, eos occupasse, testatur. Verba eius in Phocicis citatis sunt ista, quæ supra hoc capite de recensione donariorum templi Delphici citatis continuò attexit: *Τάραντα δὲ ἀπὸ κισίων καὶ Λακεδαιμόνιοι, οἰκιστῆς δὲ ἐξ ἑσπερο Σπειοῦσιαις Φαλαάνθου. σπειοῦσιαις δὲ ἐς Δοκίαιαν τῶν Φαλαάνθου, λόγιον ἦλθεν ἐκ Δελφῶν. Τετὲρ αἰδοῦσθαι μὲν ἴδμεν, τὴν καὶ τῆ καὶ χῶρον κτισθῆναι ἐκ πόλιν. Τὸ μὲν δὲ παρ' αὐτοῦ, ἐπὶ ἰδίῳ τῷ μαντιομαθῆσαι ἴδμεν, ἐπὶ αὐτῶν τῶν βαρβάρων οὐκ ἐξήρητο ἐπὶ ἴνα ἐλεῖν τὴν πόλιν, ἀπὸ Ἰπιδυλοῦσιαις καὶ ἀπὸ κισίων ἀφικνεῖται χρησμοῦ, καὶ ἀδυνάτῃ ἐκρίθη οἱ τὴν πόλιν κτισθῆναι. μὴ γὰρ αὐτῶν ἐν καθαρῶ καὶ αἰδέσθω τῶν ἀέρι υἰοῦσιν. καὶ αὐτῶν ἡ γυνὴ ἀστυμῶς ἐχοντα (ἠελευθῆναι γὰρ οἴεσθαι) τῶν ἀλλὰ ἐφίλοφρονιστῶν, καὶ ἐς τὴν γυναικα ἐδιδρυγῆναι πρὸ αὐτῆς ἑ ἀδρός τῶν κεφαλῶν, ἐξέλεγε τὴν φθῆρας. καὶ πρὸς τῶν ἀνοίας δακρυῶν περιεστῆται τῆ γυναικί, ὅρα δὲ ἑ ἀδρός ἐς ἕδεν περὶ χλωρῆναι πρὸς περὶ γυναικα. περὶ δὲ ἀφιδεστρον τὴν δακρυῶν, καὶ ἐβρεχε γὰρ ἑ φαλαάνθου τῶν κεφαλῶν) σπίνισι πρὸς μαντείας (ὄνομα γὰρ δὲ ἢ ἴδμεν τῆ γυναικί) καὶ ἔτα τῆ Ἰπιδυλοῦσιαις νυκτὶ Τάραντα τὴν βαρβάρων ἔλεγε μεγίστην καὶ εὐδαιμονιστάτην τῆ Ἰπιδυλοῦσιαις πόλιν.* Hoc est: Tarentum quidpe coloniam deducere Lacedaemonii, duce Phalantho Spartano. Huic, coloniam deducendo, Delphis oraculum redditum est; quum sub aethra pluuiam animaduertisset, tunc se agri & urbis compositum fore. Sed, quum neque per se, quid illud responsum innueret, satis considerasset; neque omnino quemquam interpretum consulisset, classe in Italiam applicuit. Ibi quum barbaros uicisset; neque tamen uel urbe ullâ uel agro potiri posset; oraculi ei in mentem uenit: ac planè sibi, quod fieri nullo pacto posset, dei uoce significatum, suspicari cepit: quod scilicet numquam euenturum esset, ut puro serenoque caelo (αἰθερῶν Ἰπιδυλοῦσιαις) plueret. Hunc uxor, animum despondentem (consequuta quidpe domo fuerat) amanter multis modis solabatur. & eius aliquando caput genibus sustentans, dum pediculos legit, lacryma pro mariti amore, ob aduersos eius casus & irritam spem, mulieri oborta. atque effusius flens, uiri caput perfundit. Tunc primum eoluta sunt oraculi ambages. nam Aethra nomen uxorì erat. Eâ itaque nocte, qua consequuta est, Tarentum, hostium urbem maritimam, maximam & opulentissimam, cepit. Sed & Trogius Pompeius auctor fuit, Parthenias, occupatâ arcè Tarentinorum, expugnatis ueteribus incolis, sedes ibi constituisse. quidpe Iustini Trogi epitomatoris uerba hæc sunt lib. 111: His igitur moribus ita breuè ciuitas Spartanorum conualuit, ut, quum Messeniis, propter stupratas uirgines suas in solemnè Messeniorum sacrificio, bellum intulissent, grauissimâ se exsecratione obstrinxerint, non prius quam Messeniam expu-

Tom. 2.

Pp

gnaissent,

gnassent, reversuros: tantum sibi vel de viribus suis vel de fortunâ spondentes. Itaque quum contra presumptionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur; & querelis uxorum post tam longam viduitatem revocarentur: veriti, ne hac perseverantiâ belli gravius sibi, quàm Messeniis nocerent: quidpe illis, quantum juvenutis bello intercidat, mulierum fecunditate suppleri: sibi & belli damna assidua, & fecunditatem uxorum, absentibus maritis nullam esse. Itaque legunt juvenes ex eo genere militum, qui post iurandum in supplementum venerant: quibus, Spartam remissis, promiscuos omnium feminarum concubitus permiscere; maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singula per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris, Parthenia vocati. Qui quum ad annos xxx pervenissent, metu inopie (nulli enim pater exsistebat, cuius in patrimonium successio speraretur) ducem Palanthum adsumunt, filium Aracis, qui auctor Spartanis fuerat juvenutis ad generandam subolem domum remittenda: ut, sicuti dudum patrem eius nascendi auctorem habuissent; sic ipsum spei ac dignitatis sue haberent. Itaque nec salutatis matribus, è quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes inquirendas proficiscuntur. diuque & per varios casus jactati, tandem in Italiam deferuntur. & occupatâ arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedes ibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eorum Palanthus, per seditionem in exsilium proturbatus, Brundisium se contulit: quò, expulsi sedibus suis, veteres Tarentini concesserant. Is moriens persuadet, ut ossa sua postremasque reliquias conterant, & tacite spargi in foro Tarentinorum curent. hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisset. Illi arbitrantes, cum in ultionem sui, civium fata prodidisset, præceptis parere. Sed oraculi diversa sententia fuerat. perpetuitatem enim urbis, non amissionem, hoc facto promiserat. Ita ducis exsulis consilio, & hostium ministerio, possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata. Ob eius beneficii memoriam Palantho divinos honores decrevere. At lib. xx, quid vox Græca Παρθενίας significet, interpretatur in his verbis: Quid Tarentini? quos Lacedemone profectos, spuriosque vocatos, accepimus. Hinc etiam illud Ovidii, Μεταμορφωτικῶν lib. xv:

— Ventisque faventibus æquor

Navigat Ionium, Lacedæmoniumque Tarentum.

Et istud Horatii:

Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum,

Et Carm. lib. II, odâ VI:

Dulce pellitis ovisbus Galeſi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalantho.

Ad hæc ita vetus commentator: Phalanthus Lacedæmonius, fuit ejectus patriâ, hac de causâ; quòd absentibus Lacedæmoniis, eorum filie ex servis gravis gravidæ pepererant: quos filios tali culpâ genitos, reversi à bello Lacedæmones, patriâ eiecerunt. quorum dux Phalanthus fuit; qui Tarentinam condidit civitatem; ut fertur: octavus ab Hercule. Item hoc Sili, lib. XI:

Inde Phalantheo levitas animosa Tarento
Ausonium laxare jugum.

Et iterum istud Martialis, lib. VIII, ep. XXVIII:

Dic, toga, facundi gratum mihi munus amici,
Esse velis cuius fama decusque gregis?
Apula Leda tibi floruit herba Phalanthi,
Quâ saturat Calabris culta Galeſus aquis.

Idem Martialis lib. II, ep. XLIII sic:

Te Lacedæmonio velat togata Galeſo,
Vel quam seposito de grege Parma dedit.

Et lib. V, epigr. XXXVIII:

Puella senibus dulcior mihi cygnis,
Agnâ Galeſi mollior Phalanthini.

Et quia ab Laconum rege Oebalo, ipsa Laconia dicta fuit Oebalia; ipsum quoque Tarentum

Tarentum inde Virgilius adpellavit Oebaliam, *τρωγαλῶν* lib. 1111, his versibus:

*Namque sub Oebalia memini me turribus altis,
Qua niger humectat faventia culta Galefus,
Corycium vidisse senem.*

Ad quæ ita Servius: Oebalia ipsa est Laconia. Oebalia autem turres ait, quas condiderant hi qui de Oebalia venerant. Probus: Oebalia, arx, ab Oebalo dicitur in Lacedæmonia. Philargyrius: Oebaliam arcem Tarentinam dicit à Lacedæmonio Oebalo, quia Lacedæmonii, duce Phalanto, Tarentum condiderunt. Hinc illud Claudiani:

Formosum Oebalii locum posuere Tarenti.

10 Et Silius, lib. xii; de Tarento disertè loquens:

Dum procul Oebalios arvet expugnare nepoteis.

Et quia etiam Pheramne adpellabatur ipsa Sparta, teste Stephano, vel pars eius; ideo Stadius, Silvar. lib. 11, carm. 11; quo Pollii celebrat vallem Surrentinam, sic ait:

*Nec sæpius istis
Blanda Theramnei placeant vineta Galefi.*

In id itaque plerique auctores consentiunt, à Lacedæmoniorum Partheniis, Phalantho duce, non conditam; sed, veteribus cultoribus Messapiis ejectis, occupatam fuisse urbem Tarentum; eamque jam tum *μυζιστω*, ut inquit Pausanias, *ἡ εὐδαιμονοπέτιον ἢ τῆς θαλάσσης πόλεως*, id est, *maritimarum maximam opulentissimamque*. Actum id ante bellum Peloponnesiacum: cuius initium fuit Olympiadis LXXXVII anno 11; ut auctor est Thucydides; id est, ab orbe condito 1111 CIO IX; ante natum Christum ccccxxx1; ab Româ conditâ cccxxii. Iam verò ad eam dignitatem & opulentiam, quam jam tum obtinuit, ut Tarentum perveniret, haud paucis opus habuit annis. Quod Servius tradit, *quosdam dicere, post multos demum excidii ilienfis annos fuisse conditum*; id haud dubiè non de ipsius urbis, sed de Lacedæmoniorum coloniæ origine, à primis auctoribus intellectum fuit. ac sanè si bello Troiano non superior; saltè haud multo inferior credenda est. Atque summam hanc eius antiquitatem innuit haud obscurè Lucanus lib. v:

30 *Et cunctas revocare rates; quas avius Hydris,
Antiquisque Taras, secretaque litora Luceæ,
Quas recipit Salapina palus.*

Sed eadem inde cum maximè adparet, quòd primum eius conditorem antiquissimi auctores finxerint τάρωντα, Neptuni filium. Verùm heroas propriè antiquissimis post terrarum inundationem mortalibus dictos fuisse Noachi nepoteis propoteisque, qui, Dei iussu, impulsu, post dictam inundationem, primi colonias in universum terrarum deduxerunt orbem: Germaniæ nostræ lib. 1 diximus. Hinc igitur unaquæque gens atque civitas, quum cæteros antiquitate atque origine præcellere vellet, heroum aliquem, huius vel illius dei filium, primum sui auctorem conditoremque finxit. Ad eundem igitur modum Tarentini quoque Taranta, heroum, Neptuni filium, originem suæ urbis finxerunt: eoque nomine ipsum Neptunum coluerunt; ut patet ex Horatii verbis, carm. lib. 1, odâ xxviii; ubi Archytas Tarentinus introducitur ita loquens:

*— Multaque merces,
Unde potest, tibi defluat aqua
Ab Iove, Neptunoque, sacri custode Tarenti.*

Ad hæc vetus poëtæ commentator: *Vel quia Neptunus apud Tarentum devotiùs colebatur; vel quia in tutelâ Neptuni fuisse dicitur; vel quia Neptuni filius, Phalanthus, apud Tarentum Herculi & Neptuno templa constituit; ut fortiter per favorem Herculis* 50 *faceret, per Neptunum feliciter ageret*. Sed de illo Neptuni filio etiam Pausanias in Phocicis, verbis supra citatis hac subnectit: *τάρωντα ἢ ἦρω ποσειδάνος φαλάνθου ἢ φημι νύμφης παῖδα εἶναι. ἀπὸ δὲ τῆς ἦρω τοῦ ἕλίου τὸ ὄνομα τῆ πόλεως καὶ τῆς ἡμετέρας καλεῖται καὶ γὰρ δὴ τὰς τὰς καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ὄνομα. Hoc est: Taranta quidam heroem Neptuni & indigenam nymphæ filium fuisse tradunt. ab eo nomen impostum & urbi & flumini. eodem quidè fluvius, quo urbs, nomine vocatur Taras. De flumine etiam Stephanus: τάρωντα, πόλις Ἰταλίας, καὶ ἡμετέρας ὀνόματι. Id est: Taras, urbs Italiae, & flumen eodem nomine. Haud rarum etiam ipsi Italiae esse, uti opida fluminibus im-*

Tom. 2.

Pp 2

posita,

posita, vel adposita, adpellationes ab ipsis fluminibus traxerint, jam dudum in præ-
senti opere patuit. sic scilicet à supero amni, *Ticinum*, *Ariminum*, *Pisaurum*, *Aesis*,
Truentum; ab infero, *Vulturnum*, *Pyxus*, *Laum*, *Acheron*, *Metaurum*; & ab Aufonio,
Sybaris & *Siris*, simul urbium fluminumque fuere nomina. Nec de his urbibus
quisquam dubitat auctor, quin ex nomina ab fluminum, quibus adposita, vocabu-
lis traxerint. Nihil igitur certius, quam quòd ὁ τάρως, T A R A S, quoque nomen
fuerit flumini, antequam urbs cognominis, non in ripâ eius, (nam is amnis extra pe-
ninsulam est,) sed ex aduerso oris eius, ac pene ipso in ore, conderetur. Tarantis
fluminis fit mentio quoque apud Appianum, civil. bellor. lib. v. Atque Græcis qui-
dem perpetuò nomen urbis, dictum est, ut ipsius amnis, ὁ τάρως, τάρων. unde
vulgare etiam nunc incolis manet vocabulum *Taranto*. Latinis verò id postea for-
matum T A R E N T V S, masculino genere; quia Græcis erat eo genere; ὁ τάρως. de
quo ita Stephanus loco præscripto: Ἀρκενικῶς ἢ κατ' ἀναλογίαν, ἔθεν γὰρ εἰς εὐσθὴν ἠελυκῶν
ὄρεσι. τὰ τὸ ἢ εὐρηται καὶ ἠηλυκῶς. Id est: Proferendum autem masculino est genere; se-
cundum analogiam. nullum quidam vocabulum in eus feminini generis reperitur. hoc verò
etiam feminino genere invenitur. Haud dubiè Dionysium Afrum innuit. nam ista ab
commentatore Dionysii Eustathio mutuatus est Stephanus. Apud Dionysium ita

τάρως δὲ ἄλως ἐξυθὴ κέπη,
ἢ ν πτ' Ἀμυκλαίων ἐπιλοισατο καρπερὸς Ἀρης.

Id est:

Taras verò prope mare jacet.

Quam olim Amycleorum condidit fortis Mars.

Ad hæc ita Eustathius: Ἡ τάρως, ἢ καὶ τarentός, ἐξυθὴ κέπη ἄλως. ἐλέγχετο ἢ καὶ ἀρκενικῶς,
ὁ τάρως, ἐξ ἀναλογίας. ἔθεν γὰρ εἰς εὐσθὴν βαρύνοντι ἠηλυκῶν. Id est: *Taras*, qua & *Taren-*
tus, prope mare sita est. dicebatur autem etiam masculino genere *Taras*, juxta analogiam.
nullum quidam est vocabulum in eus barytonon feminino genere. Dionysius ipsum voca-
bulum respexerit τάρως in articulo ῶ; an verò rem ipsam, id est, urbem; facilis
fortè fuerit conjectio: quando omnibus reliquis auctoribus est ὁ τάρως; atque ita
Lucano loco supra scripto, Latine, *Antiquusque Taras*. Sic scilicet & Sidonio A-
pollinari, carm. v, feminino genere dicitur *Tarentus*, hoc versu:

Ipsaque, que petiit, trepidaverat uncta *Tarentus*.

Cæterò, vocabulum *Tarentus* etiam aliis compluribus usurpatur auctoribus. Florus
& Silius inferiùs proximè citabuntur. Mela, lib. II, cap. IIII: *Tarentus*, *Meta-*
pontum, *Heraclea*. At Ciceroni, Ovidio, Horatio, Livio, est neutro genere, *Ta-*
rentum. Atque hæcenus de origine nomineque huius urbis satis dictum est. De
SITV eius atque PORTV ita tradit Florus, lib. I, cap. XVII; quo bellum Tarenti-
num describit: *Tarentus*, *Lacedæmoniorum* opus; *Calabrie* quondam & *Apulia* totius-
que *Lucania* caput: tum magnitudine & muris portuque nobilis, tum mirabilis situs; quippe
in ipsis *Adriatici* maris faucibus posita, in omneis terras, *Histriziam*, *Illyricum*, *Epirum*,
Achaiam, *Africam*, *Siciliam*, vela dimittit. Imminet portui, ad prospectum maris po-
situm, maius theatrum. Eustathius ad supra scriptum Dionysii locum: κέπη δὲ ὁ
τάρως ἐπὶ χερρόνησῳ, ὡς καὶ πρὸς πλοία ὑπερβολοῦσθαι ῥαδίως ἐκατέρωθεν, ὑπερβολὸς οὐτ' οὐτ' οὐτ'
αὐχέν' ἢ χερρόνησος. Id est: Situm est *Tarentum* in peninsula; ita uti naues facillè utrim-
que transferantur, quum humilis sit peninsulae cervix. Procopius Gothic. rer. lib. III:
de eadem urbe loquens: Ἐστὶ ἡ Καλαβρῶν ἐπιηλιασσία πόλις ὁ τάρως. ἐνταῦθα Ἰωάννης
ξυὸ ὀλίγοις ἡσὶ ταραντίνων αὐτὸν ἐπισημῶν ἀφίκετο, οὐδ' λοιπὸς ἐπὶ τῇ Ἐδρυθῆν Φυλακῇ
κατασησίου. καὶ ἐπειδὴ τὸ πλὴν εἶδε μεγίστω τὴν ὑπερβολῶς, καὶ πάλιν ἀπέχθησαν ἄσων,
πᾶσιν μὲν φυλάξαι οὐτ' οὐτ' οὐτ' εἰσεσθαι ἐδεμιά μηχανῆ ἤπει. Ἰδὼν ἢ τὴν ἠαλασσαν τῆς πλοίας ἐς τὴν
πρὸς βορρῶν ἀνεμον ἀμφὶ ἕνα χῆρον ἐπὶ μάλιστα ἐκατέρωθεν ἐς ἕκαστον ἴσσαν, ἢ τὴν ταραντίνων
ὁ λιμῶ ἐστιν, ἰσθμὸν π, ὡς τὸ ἀκρὸς, τὸ ἐν μέσῳ χῆρον ἐκ' ἡσων ἢ ἐκαστὸν εἶσθαι ὄντα, ἐπεισεί
πρὸς. Δοποτιμῶν δὸς τὴν αἰλῆς πλοίας τὴν ἰσθμὸν μείραν, τῆς ἰσθμῶ τὴν αὐτῶν ἐκείσθαι, ἐκ
ἡσων ἠαλασσης μέρους, ἀχρ' ἐς ἔτερον, καὶ τῆσθαι βαθῆσαν ἀμφὶ τὸ τείχος ἀρῆξεν. Id est:
Est *Calabrorum* *maritima* *Tarentum* urbs. huc *Ioannes* cum *Tarentinis* nonnullis se in-
troducuntibus venit. &, ubi urbem magnitudine prestare, non tamen muris munitam
prospexit; impossibile fore omnino rebatur, se illam posse omni ex parte tueri. mare au-
tem contemplatus urbi contiguum, & boream versus circa locum quemdam angustiore
utrimque in sinum longè porrectum, ubi & *Tarentinorum* est portus; isthmumque non
minùs

minus stadiis xx protensum; id eo in loco ut machinaretur excogitavit. precisam quamdam ab opido isthmi partem ab uno maris tunc latere ad alterum usque edificio cinxit; ac circa id fossam perduxit. Strabo, lib. vi: Τὸ κέλευθρον πάντες τὸ Ταραντῖνον τὸ πλέον ἀλιθῆς ὄντι, ἐν τῷ ἐστὶ μέγιστον καὶ κάλλιτον, γὰρ φύρα κλειόειον μέγιστον. ἐστὶ δὲ ἐν τῷ κέλευθρον. ἐν δὲ τῷ πρὸς μυχὸν μέγιστον ἰσομόνον πρὸς τὸν ἕνα θάλασσαν, ὡς τὸ πρὸς χερρόνησον κείνου τὸ πόλιον, καὶ τὸ πλέον ὑπερνεκλειόειον ῥαδίως ἐκατέρωθεν, τῶν δὲ ὄντι τὸ ἀρχαῖον. Hoc est: Sinus Tarentinus quum maiore sui parte importuosus sit, apud ipsam urbem pulcherrimus maximusque est portus, ponte junctus ingenti; ambitum continens stadiorum c. ab intimo recessu isthmus ad extremum mare parvigitur: ut & urbs in peninsula jaceat, & utrimque navigia facile pertrahantur; quum humilis sit peninsula cervix. De eodem portu ita Silius, lib. xii:

Verterat & mentem Tyria ad conata Tarentus,
Portisque intrarant Pæni. sed enim arce coruscâ,
Fissa loco, manus Ausonia stipata sedebat.
Hic (miranda) movens classem, que condita portu
Adstabat; (namque angustis è faucibus æquor
Erumpt scopulos inter, patuloque recessu
Effundit campis secretum gurgite pontum.)
Inclusos igitur quibus haud enare dabatur,
Arce superpositâ, claustris maris extulit æstus,
Perque aversa tulit portatus in arva carinas.
Lubrica roboreis aderant substramina plaustris,
Atque recens casi tergo prolapsa juvenci
Sequoream rota ducebat per gramina puppim.
Et jam per colleis dumosque ad litus adacta,
Innabat pelago, veniens sine remige classis.
Nuntius intercæ, veclis non more carinis
Terentem freta, curarum fervoribus implet,
Dum procul Orbaltis ariet expugnare nepotis,
Et primus rostris sulcet navalibus arva,
Obsessos Capue muros.

Ergo primo, ac forte ultimo, hæc navium per dictam cervicem transvectatio facta Annibali. Porro, de urbis situ ita pergit Strabo: τῶν δὲ πόλεως ἕδαφος, μικρὸν δ' ὁ μὲν ἐπιπέδον καὶ ἀκρόπολιν. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν τεῖχος κύκλον ἔχει μέγιστον. νῦν δ' ἐκτετακται τὸ πᾶν πρὸς τὸ ἰσθμὸν. τὸ δὲ πρὸς τὸν ἕνα θάλασσαν, καὶ ὁ κῆ ἀκρόπολις συμμέγιστον, μέγιστον δὲ ἐπιπέδον πᾶν ἐκτετακται. Ἐκ τῆς γυναικῶν πικρῆς καὶ ἀγροῦν ἀμεγέθη, τὸ δὲ τῆς Διὸς ἰδρυτὰ κελουδὸς χαλκῆς, μέγιστον μὲν τῆς πόλεως. μετὰ δὲ τῆς ἀγορῆς καὶ τῆς ἐδουμάτης ἀκρόπολις, μικρὰ λείψανα ἔχουσα τῆς παλαιῆς ἰσομῆτος τῶν ἀδελφῶν. τὰ γὰρ ποτὶ τὰ πᾶν ἐπιπέδον. ἂν ἐστὶ τὸ Ἡρακλῆος ἐν τῷ καπιτωλίῳ χαλκῆς, ὁ κελουδῆς, λυσιπποῦ ἐργον, ἀδελφῶν Μαξίμου φαλῆς, τῆς ἐδουμάτης τῆς πόλεως. Id est: Sed & ipsius urbis solum humile est; nisi qua apud arcem attollitur. Vetus murus circumulum continet magnum. nunc autem maior urbis pars, ad isthmum sita, deserta est. que autem ad portus fauceis & arcem est condita, ea etiamnum exstat; ubi etiam arx, magnitudinem insignis urbis implens. Ceterò, habet gymnasium elegantissimum; & forum juxta amplitudinis, in quo Iovis est situs colossus, post Rhodium omnium maximus. Inter forum & fauceis portus, arx est, parva retinens vestigia veteris donariorum ornatus. nam pleraque aut Carthagenenses, urbe potiti, perdidērunt; aut Romani raperunt, ut urbe captâ. de quibus est Hercules colossus æreus in Capitolio; Lysippi æreus, à Fabio Maximo, qui Tarentum recepit, dedicatus. Maximi illius simulque Rhodii colossi magnitudinem docet Plinius, lib. xxxiv, cap. vii. Audacie, inquit, innumera sunt exempla. molis quidæ excogitatas videmus statuarum, quos colossos vocant, turribus parvis. Talis est in Capitolio Apollo; translatus à M. Lucullo ex Apolloniâ, Pontis urbe, xxx cubitorum; 15 talentis factus. talis in campo Martio Iupiter, à Claudio Casare dicatus; qui vocatur Pompeianus, à vicinitate theatri. talis & Theatri, factus à Lysippo, xii cubitorum. Mirum in eo, quod manu ut ferunt, mobilis, (ea ratio libramenti est,) nullis concvellatur procellis. Id quidem provididisse & artifex dicitur, modico intervallo, unde maxime statum opus erat frangi, oppositâ columnâ. Itaque propter magnitudinem difficultatemque

temque molendi, non attigit eum Fabius Verrucosus, quum Herculem, qui est in Capitolio, inde transferret. Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lysippi suprà dicti discipulus. septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Cave legas heic cum commentatore Plinii, Talis & Hercules Tarenti. quod ille ex Strabone addit, nescio quàm mentis caligine implicitus: quum satis perspicuis Plinius Iovis colossum indicet verbis; quem ait Q. Fabium non attigisse, quum illum Herculis in Capitolium transferret. Et quid potest hoc dici clarius? Talis in campo Martio Iupiter. & mox: Talis & Tarenti, factus à Lysippo. Sed hæc enus de situ ac splendore urbis. De POTENTIA ac LVXV incolarum ita scribit eodem libro postea Strabo: Ἰουραὸν δὲ ποιεῖ οἱ Ταραντῖνοι καθ' ἑαυτοὺς πολὺ δὲ ἰσχυροὶ δημοκρατικῶς. Ἐστὶν αὐτοῖν ἐκείνου τοῦ μεγάλου τῆς πόλεως, ἡ περὶ τὴν ἑσπέρην τριμυρία, ἡ περὶ τὴν ἡμέραν ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἑσπέρης τῆς Πυθαγόρου φιλοσοφίας. Διὰ φερὸν δ' ἀρχύτας. ὅς ἐστιν ἡ πόλις πολὺν χρόνον. ἔχουσιν δ' ὑπερὸν τρυφῆς, διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ὡς τὴν πανδήμιον ἑσπέρην πλείους ἀγῶν κατ' ἐπιπέδον αὐτῶν, ἢ τὰς ἀλλὰς ἡμέρας. Ἐκ τῆς τρυφῆς καὶ χεῖρον ἐπιπέδον. Περὶ τὴν δὲ ἀντιθέσιν τῆς ἑσπέρης ἀφ' ἑσπέρης. ὑπερὸν τῆς ἀσπέρης Ρωμαίων δεξάμενοι, καθ' ἑαυτοὺς ζῶσι, ἢ βέλτερον ἢ περὶ τὸν. Hoc est: Tarentini, popularem reipublica administrationem tenentes, ingentem adepti sunt potentiam. nam & classem habuerunt, quantum hæc in oris nemo: & exercitum, peditum xxx millium; & iii millium equitum; turmarumque equestrium decies mille. Philosophiam quoque amplexi sunt Pythagoricam: maximè omnium Archytas: qui etiam urbi per longum tempus præfuit. Sed postmodum luxus apud eos invaluit, ob res secundas; ita, ut plures publicas festivitates per annum celebrarent Tarentini, quàm reliqui essent dies. quam ob rem etiam status reipublicæ est factus deterior. Caterùm, bello Annibalico libertate sunt spoliati. Deinde coloniã Romanorum in urbem receptã, quietè nunc ac meliùs, quàm olim, vivunt. In eadem mentem, in eademque penè verba Eustathius, loco suprà memorato: Ἐπιπέδον δὲ ποιεῖ αὐτοῖς ἡ ἐσπέρη ἡ ἡμέρα. Ἰουραὸν δὲ ποιεῖ καθ' ἑαυτοὺς οἱ Ταραντῖνοι. ἐπιπέδον δὲ αὐτῶν ἡ τρυφή, περὶ οἷς πανδήμιον ἑσπέρην κατ' ἐπιπέδον πλείους, ἢ τὰς ἀλλὰς ἡμέρας, συνίστανεν ἀγῶν, ὡς ἡ ἑσπέρη φησὶ, ὅτι φησὶ τὸν ἀσπέρην, ὅτι φησὶ τὸν ἀσπέρην, ὡς καὶ παροίμια φησὶ. Ἀγῶν δὲ αὐτῶν ἑσπέρη. Τὰ κατὰ τὸν ἀσπέρην γυναικῶν περὶ τὸν Ταραντῖνον περὶ αὐτῶν διὰ τρυφῆς πρῶτον εὐρή. Hoc est: Frequens heic fuit armata equorum agitatio. unde & Ταραντῖνον dicebatur pro eo, quod est, Equitatum armatum & ad pugnas utilem adornare. Caterùm, mirum in modum olim potentes fuere Tarentini, sed luxuries eos perdidit; quòd plures apud eos festi dies per annum, quàm alii, peragebantur; institutis propter otium ac luxum continuis feriis. Vnde & vulgari proverbio fertur: Pigris semper esse festum. Sed & tenue vestimentum muliebre, quòd Tarantinidium vocant, apud eos per molliem atque luxum primò est inventum. Hinc igitur illud Horatii:

Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.

Et ad Mæccnatem:

Mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelles Tarentum.

Et istud Iuvenalis, Satyrà vi:

Atque coronatum & petulans madidumque Tarentum.

Item illud Sidonii; carm. v, jam antea citatum:

Ipsaque, quæ petiit, trepidaverat uncta Tarentus.

Quòd illud etiam pertinet Ciceronis, Familiar. lib. vii, epist. xii, ad Trebatium, Iul. Cæsaris in Galliã legatum: Mirabar, quid esset, quòd tu mihi literas mittere intermississes. indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum. O castra præclara? Quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobriam, misisses? Paulo post: Quòd jus statues communi dividendo, quum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate suã metiuntur. Est autem Samarobriam Ambianorum urbs in Galliã Belgicã, vulgò nunc ipsius gentis nomine Amiens dicta. De cætero, COLONIAM Romanorum fuisse tandem deductam TARENTVM, auctorem paullo antè audivimus Strabonem. Idem testatur & Plinius, lib. iii, cap. xi: Connectitur, inquit, secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos, ccl. millium sinu, qui Tarentinus appellatur, ab oppido Iaconum, in recessu hoc intimo sito; contributã eò maritimã coloniã, quæ ibi fuerat. QUANDO autem hæc TARENTINORVM COLONIA deducta sit, ostendit Paterculus, lib. i: Cassio, inquit, Longino & Sextio Calvino, qui Sallustius apud

apud aquas, quæ ab eo Sextia appellatur, devicit, consulibus, Fabrateria deducta est: & post annum Scylacium, Minervium, Tarentum, Neptunia; Carthagoque in Africa, prima, ut prædiximus, extra Italiam colonia condita est. Consulatum gessere C. Cassius Longinus & C. Sextius Domitius Calvinus, anno urbis 1529; ante natum Iesum 694. Etiam posterioribus temporibus perpetuò floruisse, patet ex Itinerariis; in quibus itinera huc, ut ad celebrem locum, terminantur. Tabula etiam primariae urbis signum nomini eius adpictum habet. Tanta igitur vetustas, tantaque semper celebritas huius urbis fuit; cuius luxum inter tres potissimum Italiae urbes, quarum reliquæ duæ Capua & Sybaris, meritò connumeret. Tarenti coloniam meminit

10 quoque Tacitus, Annal. lib. XIV. Porro, apud Virgilium, Γεωργικῶν lib. II, hi leguntur versus:

*Sin armata magis studium vitulosque tueri,
Aut factus ovium, aut urentis culta capellas;
Saltus & Saturi petito longinqua Tarenti.*

Ad hæc ita Servius: SATURI TARENTI. *Aut secundi, aut quod est juxta opidum Saturum. Tarentum enim & Saturum vicina sunt Calabriae civitates. Horatius: Me Satureiano vectari rura caballo. Satis ineptum heic etiam se prodidit atque imperitum geographum grammaticus Servius. Quid, malum, Virgilius celeberrimam urbem ab obscuro opido Saturo, aut quâ analogiâ, cognominasset Saturum Tarentum? Me-*

20 lius igitur Philargyrus. cuius ad eundem locum verba hæc sunt: *Alii dicunt, agrum, in quo condita est Tarentus, Saturnum vocari. [Scribe Satyrium.] Stephanus: Σατύριον, χωρὴ ἀγροῦ τῆς ἐν τῷ Ἰωνίῳ Σατυρίου, ἢ Σατύριον. Id est: Satyrium, regio prope Tarentum: gentile, Satyrinus, & Satyrius. Nempe hoc est, quod oraculum Partheniis Lacedæmoniorum canebat:*

*Σατύριον τὴ δῶνα, Τάργετ᾽ ἢ τὴ μίονα ὄμιον
Οὐκ ἔστι, ἢ πῆμα Σατυρίου φρεσὶς.*

Id est:

*Satyrium tibi do, & Tarentum pingvem pagum
Incolere, atque exitium Iapygibus esse.*

30 Σατύριον igitur dictum fuit χωρὸς, id est, SATYRIA, sive, si pro Græcâ vocali Romanam ponas, SATYRIA REGIO, seu SATYRIUS AGER, in quo Tarentum fuit conditum. unde Poëta dicebatur urbs ea non Saturum, sed Satyrium Tarentum: & obliquo casu Satyrii, seu potius contractè Saturi Tarenti. Locus ille apud Horatium, lib. I, Satyrâ VI, ad Mæcenatem, integrè sic habet:

*Non ego me clavo natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo;
Sed, quod eram, narro.*

Ad quæ ita scholiastes eius Acron: *Satureiani fundi sunt in Apuliâ fertiles, & equorum nobilium genitores. Probs grammaticus ad eundem Vergili locum hæc annotat:*

40 *Tarentum opidum in Italiâ condiderunt Parthenida, hoc est, exsules Lacedæmoniorum, duce Phalanto. In sinibus autem Tarentinorum est locus, quem Satyrium vocant, unde etiam paludem Saturam: cuius etiam in VII mentio est, quum ait Virgilius: Quæ Satyre jacet atra palus. Saturi ergo Tarenti, à Saturio loco, vel à Saturo à palude dixit. Quidam dicunt, tum ob agri bonitatem, tum ab loco quodam Saturo, qui est prope Tarentum, Saturum cognominatum. Dicitur autem, Tarantem, Neptuni filium, Lacedæmonia civitate, ex Saturia, Minois Cretensium regis filia, præcreasse filium. Hunc projectum, naufragio factò, Delphinus in Italiâ evexisse dicitur. Cuius hodieque testimonium manet: nam in municipio Tarentinorum, hominis effigies, in delphino sedentis, est. A Saturia uxore eum locum Saturia appellasse fertur: ac postea ei loco ex suo nomine nomen Tarentum imposuisse. Pompeius Sabinus: Saturi, pro Satyrii. Taras, Neptuni filius, Lacedæmon qui fuit, ex Saturia Minois regis Cretensis filia, genuit Tarentum: qui factò naufragio, à delphino exceptus, delatus fuit in Italiâ; ut in municipio Tarentinorum talis historia simulacrum visitur. Is duas urbes condidit. alteram nominavit à matre Satyriam; alteram à nomine suo Tarentum. quod postea Lacedæmones, duce Phalanto, ampliaverunt. Est hodieque locus alius, VII milibus passuum ab Tarento distans, vulgari vocabulo Saturo. Tandem TARENTINORVM quoque meminit Philostratus, in Apollonii vita, lib. III, cap. III; de Brachmanibus Indorum sapientibus loquens: κομὴ, ἢ τὴν Ἰνδοῦ ἐν ὧσπερ Λακεδῆμονιοῦ*

Tom. 2.

Pp 4

παλαι,

& Varronem, Rustic. lib. II, cap. II: item *Lana Tarentina*, Plinio; lib. VIII, cap. XLV: Horatio item, epist. I, lib. II. S. Eutropius Paulinus, de Natali Felicis:

Quique colunt rigui flaventia culta Galefi.

Malè dicit rigui pro nigri. nam Virgilio verba suprà adscripta imitatus est.

Porro, in agro Tarentino fuit **AVLON MONS**, vitium ferax. Sic enim vetus ^{AVLON} commentator Horatii, ad carm. lib. II, odam VI: *Aulon, mons Calabriae, juxta Ta-* ^{Mons.}
rentum, ferax optimi vini.

Proximus hinc à Tarento locus in hoc litore Aufonii maris memoratur **SASINA** ^{SASINA portus}
PORTVS. Plinius, lib. III, cap. XI: *Latitudo peninsulae à Tarento Brundisium terreno*

¹⁰ *itinere xxxIII millia passuum patet: multoque brevius à portu Sasina. Satis certo liquet indicio, eumdem fuisse qui nunc vulgari incolarum adpellatione dicitur Porto Cesareo. hoc quidem Aufonii sive Tarentini maris litus Brundusio opido proximum est.*

Sequitur hinc celebris etiam olim **VRBS CALLIPOLIS**; vulgò nunc incolis ^{CALLIPOLIS}
lipoli dicta. Mela lib. II, cap. IIII: In Calabria, Brundisium, Valetium, Lupia, Hy- ^{urbs.}
druntam, & Salentini campi, & Salentina litora, & urbs Graia Callipolis. Nempe

Ἐκάλλυς Græcis dicta; quasi *pulchra urbs*: haud dubiè à situ. Heic duo loci, alter ex Plinio, & ex Livio alter, nobis explicandi veniunt. Apud Plinium post verba modo præmissa leguntur hæc: *Opida per continentem: à Tarento, Varia, cui cognomen Apula; Messapia, Aletium. in orâ verò Senonum, Gallipolis; quæ nunc est Anxa, LXII*

²⁰ *millia passuum à Tarento. inde xxxII millia promontorium, quod Acran Iapygian vocant: quo longissime in maria excurrit Italia. Apud Livium verò lib. XXIII: Opida vicinâ, Compluteria, Telesia, Fuisula, & Orbitanium. ex Lucanis Blanda, Apulorum Anca, oppugnata. Ex quibus locis, sunt qui dicant, olim etiam alio vocabulo, nescio unde quæ-*
sito, ANXAM, & plurali numero ANCAS, vocitatem hanc fuisse Callipolin. Verùm enim verò mirum est, istud nomen Anxa postea non obtinuisse; quum etiam nunc vocetur Gallipoli. Livii Ancas heic non fuisse, ipsa historia illic aliquot in locis indi-
cat; de Fabio & M. Valerio: & inferius, post Grumentum, in Lucanis sequenti capite ostenditur. Totus etiam Plinii locus vitiatu est. Quidpe inter Tarentum &

³⁰ *Brundisium xxxVII scripsisse eum millia, suprà ostensum est. Inter Tarentum verò & Callipolim I circiter esse millia; & hinc ad Iapygium promontorium xx;*
item pro Varia, cui cognomen Apula: Messapia, scribendum esse Vria, cui cognomen Messapie; post patebit. Tot igitur vocabula notæque quum sint corruptæ; quidni credam, etiam pro his, in orâ Senonum Gallipolis, scripsisse Plinium, in orâ Salentinorum Callipolis? Quare perperam quoque Pintianus ex Plinio Melam corrigit. nam hoc vocabulum quum corruptum esset in Gallipolis; & vox Salentinorum etiam legi nequiret; coniecit geographiæ historiarumque imperitus grammaticus, conditum esse quondam opidum à Gallis Senonibus. Certè Galli Senones heic umquam fuere nulli. Mela verò, antiquior Plinio, Graiam urbem pronuntiavit.

Porro Strabo, lib. VI; τὰς δὲ Σαλεντίνους, inquit, κρητῶν Σποικίως φασίν. Ἐκ τούτου δὲ ἐστὶ

⁴⁰ *ἡ τὴν Ἀφροδίτην ἱερὸν, πλεῖστον πρὸς Ἐσάρξαν. ἡ δὲ σκόπελος, ὃν καλεῖσιν Ἀκρον Ἰαπυγίαν, πρὸς Ἐκκαίμυρον, ἢ τὸ πύργον, κατὰ τὰς χερσὺς αἰατολαῖς, Ἰππερίφω δὲ πρὸς Ἰππὶ τὸ Λακίνιον, αὐτῶρον δὲ τὸ ἑσπερὸν αὐτῶν, ἡ κλείων τὸ σῆμα Ἐ Τερρηνία κελπὲ πρὸς αὐτὸν. καὶ τὰ Κεραυνία ὁμοίως ὄρη κλείει πρὸς αὐτὸν τὸ σῆμα Ἐ ἰόνις κελπὲ. Ἐστὶ τὸ διαρμαδὸρον ἢ ἐυδίων ἀπὸ αὐτῶν πρὸς τὰ Κεραυνία ἢ πρὸς τὸ Λακίνιον. Hoc est: Salentinos aiunt Cretensium esse colonos. Apud hos est fanum Minervæ, dives quondam: & item Scopulus, quem ἄκρον Ἰαπυγίαν, id est, promontorium Iapygium vocant; magnâ sui parte in altum versus ortum hibernum procurrens, ac quodammodo ad Lacinium versus sese inflectens ab occasu ei oppositum, & eius objectu fauceis sinus Tarentini claudens: sicut & Ceraunii Epiri montes eiusdem Iapygij promontorii oppositu fauceis Ionii sinûs cœercent. Trajectus autem est ab Iapygio, & ad Lacinium & ad Ceraunios montes, stadiorum circiter 1000. Plinius dicto jam sæpius lib. III, cap. XI: *Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos, ceterum milliarium sinu, qui Tarentinus appellatur, ab opido Laconum, in recessu hoc intimo sito; contributa eo maritimâ coloniâ, quæ ibi fuerat. abest cxxxvi millia passuum à Lacinio promontoria; adversam ei Calabriam in peninsulam emittens. In Salentino agro inter promontoria c millia passuum intersunt. Mox: A Tarento xxxII millia promontorium, quod Acran Iapygiam vocant; quo longissime in mare excurrit Italia. Stadia Strabonis, quæ inter duo prædicta promontoria ponit 1000, millia sunt LXXXVI, passus 100. At hodiè**

IAPYGIUM PROMONTORIUM, seu SALENTINUM.

hodiè millia hoc intervallo deprehenduntur esse circiter lxx. Cæterum Mela, lib. 11, cap. xv: *Hucusque Adria, hucusque Italia latus alterum pertinet. Frons eius in duo quidem se cornua, sicut supra diximus, scindit. Cæterum, mare (quod inter utraque admittit) tenuibus promontoriis semel iterumque distinguens, non uno margine circuit; nec diffusum patensque, sed per sinus recipit. primus Tarentinus dicitur, inter promontoria Salen & Lacinium. Sic equidem cuncta habent huius auctoris exemplaria. at corruptum esse vocabulum Salen, ex integro Salentinum, Dionysius Halicarnassensis, Sallustius, Ptolemæus, atque Tabula itineraria, testes sunt. Dionysius lib. 1: οἱ δὲ πρὸς Αἰνεία πηλοῦ μῆροι τῶν ὑποθασιῶν, ἢ καθ' ἕνα χωρὶον τῆς Ἰταλίας. ἀλλὰ τῶν μὲν πλείους ναοὶ πρὸς ἄκραν Ἰαπυγίας ὀρμισμῶν, ἢ τῆς Σαλεντίνου ἐλέγχετο, πῶς δὲ λοιπῆς καὶ τὸ καλεῖσθαι Ἀθλωαίων, πῶς δὲ πρὸς ἄκραν πρὸ μὲν. Id est: At Aeneas & Troiani, non uno loco facta exscensione in Italiam; quod maior pars navium ad Iapygia promontorium, quod tum Salentinum erat; relique ad Minerva templum: prater navigarunt omnem illam oram ad fretum usque. Ptolemæus: Σαλεντίνων Ἰαπυγία ἀκρῆ, ἢ καὶ Σαλεντίνη. Id est: Salentinorum; Iapygium promontorium, quod & Salentinum. Sallustius: Omnis Italia, coacta in angustias, funditur inter duo promontoria, Brutium & Salentinum. In tabulâ itinerariâ errore & imperitiâ librarij scriptum est, Portus Salentinum: pro, Promontorium Salentinum. Servius, ad Virgil. Aeneid. lib. III. Salentinum Promontorium Italia est inter Calabriam & Brutios. nam ut ait Sallustius, omnis Italia, coacta in angustias, funditur inter [scinditur in] duo promontoria, Brutium & Salentinum. Plinius item lib. III, cap. XIII: Oricum à Salentino Italiae promontorio distat lxxxv millia passuum. Sed ex hæcenus allatis, satis clarè patet, SALLENTINVM sive IAPYGIUM PROMONTORIUM esse id, quod vulgari nunc adcolis adpellatione dicitur, *Capo di S. Maria di Leuca*, ab opido quod ei adpositum. Solinus vocat *Acran Iapygian*, ut apud Plinium quoque adpellatur. Sic & Thucydides, lib. VI: εἰ θέλωμεν ἀπαντήσαι Ἀθλωαίοις ἐς τὰ Ἰαπυγία & ἀκρῆν Ἰαπυγίας. Id est: Si velimus occurrere Atheniensibus ad Tarentum & ad Iapygium promontorium.*

BARIS sive
VERETVM opi-
dum.

Pergit Strabo, loco supra dicto, in hæc verba: Περὶ πλεῖστος τὰ ἀεὶ πρὸς ἐστὶ πρὸς Βρυντίον, μέγιστον μὲν Βάρετον πόλιν καὶ χεῖροισι. καλεῖται δὲ Βάρετον ἐν νῦν Οὐρέτην. καί τις δὲ τῆς πρὸς ἄκρας τῆς Σαλεντίνης, καὶ τὸ πρὸς πρὸς μᾶλλον, ἢ καὶ πρὸς εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς τὰ ἀεὶ πρὸς δὲ μακρῆς ἢ ἀφίξις ἐστίν. Hoc est: A Tarento ad Brundisium navigatio juxta litus ad Barim usque, quod nunc Veretum dicitur, opidum in extremis Salentinorum finibus situm, stadiorum est 100. Cæterum, terrâ, quam mari, ad id facilius est transitus. Primò, vocabulum istud Βάρετον corrigendum est in Βάρετον; unde rectè fit accusativus Βάρετον. Cæterò, BARIS sive VERETVM opidum, Ptolemæo quoque & Tabulæ itinerariæ memoratur: sed illi in mediterraneis. unde etiam Plinio, lib. III, cap. XI, sunt mediterranei Salentinorum VERETINI. Verùm litus eius verus uti dispiciatur, Tabulæ iter erit inspiciendum; quod tale est:

Tarento	
Manduris	XX.
Veretum	XXIX.
Baletium	X.
Phintum	X.
Veretum	X.
Castra Minervæ	XII.
Drunte.	VIII.

CASTRVM seu
TEMPLVM
MINERVÆ,
seu MINER-
VIVM, opidum.

De Hydrunto, quod nunc vulgò est *O'tranto*, plura post dicentur. Hinc versus promontorium Salentinum proficicenti occurrit ab millibus VIII, OPIDVM vulgari adpellatione CASTRO. quod antiquum illud est, CASTRVM MINERVÆ, sive ARX MINERVÆ, & MINERVIVM; Virgilio, Dionysio Halicarnassensi, Straboni & Tabulæ memoratum. nam in hac vitiosè poni pluralem vocem *Castra*, pro singulari *Castro*; quis dubitet? quandoquidem singulari numero is locus poetæ dicitur *Arx Minervæ*; & hodieque vulgò *Castro*. Apud Virgilium igitur Aeneid. lib. III; Aeneas ab Epiro ad fretum Siculum navigans, sic inquit:

Prove-

Provehimur pelago, vicina Ceraunia juxta:
 Vnde iter Italiam; cursusque brevissimus undis.
 Iamque rubescbat stellis aurora fugatis;
 Quum procul obscuros colleis humilemque videmus
 Italiam.
 Crebrescunt optata aure: portasque patefcit
 Iam propior: templumque adparet in arce Minervæ.
 Vela legunt socii; & proras ad litora torquent.
 Portus ab Eoo fluctu curvatus in arcum:
 Objectu falsâ spumant aspergine cautes:
 Ipse latet, gemino demittunt brachia muro
 Turrisci scopuli: refugitque ab litore templum.

10

Ad hæc ita Servius: Hic dubium est, utrum Minervæ templum, an in arce Minervæ de-
 beamus accipere. Sanè Calabria antè Messapia vocata est. hoc autem templum Idome-
 neus condidisse dicitur. quod etiam Castrum vocatur. Sanè vel hinc dubium illud Ser-
 vio solvi poterat, accipiendum scilicet esse in arce Minervæ; id est, in castro Minervæ:
 ut refert Tabula. Porro, Servius ad illud, Refugitque ab litore templum, ita com-
 mentatur: Aedificia, vicina litoribus, longè intuenti videntur in mari. quæ accedenti-
 bus quasi recedere & retrò se agere putantur, vel, quia situm est in colle, qui sensim crescit à
 20 litore. Probus grammaticus in Vergilii eclogam vi: Varro in tertiorum humanarum
 refert; Gentis Salentina nomen tribus è locis fertur coaluisse; è Cretâ, Illyrico, Italiâ.
 Idomeneus è Cretâ, opido Lycto, pulsus per seditionem, bello Magnesium, cum grandi manu
 ad regem Clivicum venit ad Illyricum. ab eo item accepta manu, cum Locrensibus, plerisque
 profugis, in mari conjunctus; amicitiaque per similem causam societatis, Locros appellit,
 vacuatâ eo metu urbe; ibique consedit. [lege: cum Locrensibus & ipsis profugis per similem
 causam, in mari conjunctus societate amicitiaque, Locros appellit vacuatam eo metu urbem:
 ibique consedit.] aliquotque opida condidit; in quibus Vria, & Castrum Minervæ nobilissi-
 mum. De eodem loco ita scribit Dionysius, loco supra memorato: Οἱ δὲ σὺν Αἰνείῳ
 πηγαίηροι τὴν δότι Βασίλιν, & κατ' ἐν χωρίον τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ ἄλλοι πλείους ναυτοὶ πρὸς ἀκραίῳ
 30 Ἰαπυγίας ὀρμισσάμενοι, ἢ τὸ π Σαλεντίνῃ ἐλέγετο, τῆς δὲ λοιπῆς κατὰ τὸ καλεῖσθαι Αἰνείων,
 εἶδη Ἐαυτοὺς Αἰνείας ἐτύγχανεν ὀνητῆς Ἰταλίας, (τὸ δὲ τὸ χωρίον ἐστὶν ἀκρωτήριον, καὶ ἐπ' αὐτῷ
 θεμελίος ὄρη), ὅς ἐξ ἑκείνης λιμνῆς Αἰνείας καλεῖται, παρέπλευσεν ἄλλοι πορθμοῦ. Id est:
 At Aeneas caterique Troiani. non uno loco factâ exscensione in Italiam; quod maior pars
 navium adpulisset ad Iapygie promontorium, quod tunc Salentinum dicebatur: reliquæ ad
 Minervæ templum; ubi etiam Aeneas in Italiam exscendit; (est autem is locus promonto-
 rium cum astivo portu: qui ex illo tempore dicitur Veneris;) præternavigarunt omnem
 eam oram ad fretum usque. Cæterum, ob nobilitatem celebritatemque Templi
 Minervæ, ipse locus cultoribus, opidi in modum frequentari cæpit; unde mox Ca-
 strum Minervium dictus. Tandem etiam colonia Romanorum eò deducta fuit;
 40 auctore Paterculo, lib. 1. Cassio, inquit, Longino & Sextio Calvino consulibus, Fabra-
 rateria deducta est. & post annum, Scylacium, Minervium, Tarentum. Consules istos
 fuisse anno ab Româ conditâ 1000000, ante natum Iesum 000000, supra ad Ta-
 renti expositionem dixi. Sed posterioribus etiam temporibus clarum atque cele-
 brem fuisse locum, Tabula testatur; in quâ primariæ urbis signo depictus est.

PORTUS VE-
NERIS.

Porro, in itinere modò adducto, legendum pro Vhintum esse Vxintum, sive Vxen-
 tum; quod vulgò hodiè dicitur Vgento; itineris ductus indicat. nam Neretum etiam
 hodiè vocatur vulgò Nardo. Igitur x millia ab Vxento versus Salentinum promon-
 torium si progrediaris, incidet in opidum, quod, prope litus, vulgò nunc dicitur
 Alefano, xii millia à suprâ dicto Minervio disitum. Haud in ipso litore fuisse Vere-
 tum, inde colligo, quòd Plinio atque Ptolemæo inter mediterranea computatur.
 50 Prope tamen fuisse litus, ex eo perspicio, quòd Strabo id ὅτι πρὸς ἀκροῖς τῆς Σαλεντίνης
 καὶ αὐτῆς, ἢ τὸ πολὺ πρὸς μᾶλλον, ἢ κατὰ πλοῦν, εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς ἀκροῦς ὀνητῆς ἐ-
 ναι, id est, in extremis Salentinorum sinibus situm, atque terrâ, quam mari, feliciorẽ eò
 ab Tarento transitum esse, tradit.

Porro, Strabo post memoratum Veretum ita pergit: Ἐἶθεν εἰς τὰ Λακωνικά εἰσοὶ π, πο-
 λίχνοι καὶ τὸ π ἐν ᾧ εἰ δεικνύ) πηρὶ δυσώδους ὕδατος. Μυθώσιν δ', ὅτι σὺν πειληφθέντας
 τῆς Γραντῶν ἐν τῇ κατὰ Καμπανίαν φλέγῃ, Λακωνίαν καλεῖσθαι, Ἡρακλῆς ἐξελάσας, κατὰ
 Φυγόντας

LEVCA opi-
dum, & portus.

Φυγόντας δασύρο, [καὶ] ἰσπὸ γῆς περὶ αὐτῶν. ἐκ δὲ ἰχώρων ποταῶν ἰχθοὶ ῥεῦμα καὶ πηγή. Διὰ τὰ πρὸ ἢ ἔτι πρὸ αὐτῶν τῶν Λεουκίων ἀποστραφέντων. Ἐκ δὲ τῶν Λεουκίων εἰς τὸ δροῦντα πολίχνης, εν. Id est: Inde ad Leuca, ibidem opidulum, stadia sunt LXXX. Ibi fons ferventis aquae monstratur. Fama est, Giganteis, qui è Phlegrà Campaniae evaserant, Leutenios dictos, eò usque ab Hercule fuisse exagitatos, ibique terrā obrutos: & ex eorum sanie zalem ortam esse scaturiginem. eoque maris eam oram vocant Leuteniam. A Leucis autem ad Hydruntem opidum stadia sunt CL. Opidum hoc, cui vocabulum Graecum pluralis numeri LEUCA, id est, Latine si veritas, ALBA; haud dubiè idem esse, quod nunc ab celeberrimo divae Virginis fano vulgò dicitur S. Maria di Leuca; cum vocabulum, tum intervalla, hinc LXXX stadiorum, id est, millium X; inde stadio- 10 rum CL, id est, millium XVIII & passuum CCCL; certissimis documentis ostendunt. Cæterum, Ciceroni vocatur Leucas; Familiar. lib. XVI, epist. VIII: Leucadem venimus ad VIII Idibus Novembr. Lucano dicitur etiam singulari numero LEUCA, lib. V, his versibus:

Brundisium decimis jubet hanc attingere castris,
Et cunctas re vocare rates; quas avius Hydrus,
Antiquusque Taras, secretaque litora Leuca,
Quas recipit Salapina palus.

Atque ex his Lucani verbis satis clarè patet, pro portu jam tum habitum fuisse haud postremo hunc locum. De eodem fonte, de quo modò ex Strabone dictum, Aristoteles, in libro περὶ τῶν θαυμασίων ἀνεσμάτων, ita scribit: Περὶ τῶν ἀκρῶν τῶν Ἰσπυγίαν Φασίνην ἐν τῷ Ἰσπύ, ἐν ᾧ ποιεῖται ἡ ἄσπις, ὡς μυθολογῶσιν, Ἡρακλεῖ ἀπὸς Ἰγυαίας μάχην, ῥῆν ἰχώρα πλωτῶν ἢ ποισίν, ὡς τε Διὰ τὸ Βαρύτης ὁσμῆς ἀσπίαν εἶναι τῶν κατὰ τὸ πτόν ἡλιασάν. Id est: Circa Iapygium promontorium, ubi inter Herculem Gigantesque depugnatum fabule restantur, fontem esse tradunt, qui cruore defluens, cà parte mare innavigabile reddat fætoris gravitate.

BASTA epidum.

Inter Salentinum promontorium & Hydrunta est BASTA, Plinio, lib. III, cap. XI. Promontorium, inquit, quod Acra Iapygian vocant; quo longissimè in maria excurrit Italia. Ab eo Basta opidum, & Hydruntum, decem & novem millia passuum. An ab eodem opido postea eodem capite opidani ei dicantur Salentinorum BASTERBINI; 30 parùm certus sum. quamquàm ibidem præcedunt Aletini; quorum & ipsorum opidum jam antea eodem capite memoravit Aletium. nec magis nova hæc sit Basterbinorum à Bastà opido denominatio, quàm eodem loco Rubustinorum & Butuntinensium ab opidis Butunto & Rubis.

HYDRUS seu HYDRUNTUM opidum & portus.

Sequitur tandem OPIDUM HYDRUS, τῶν δὲ Græcis, Latinis HYDRUNTUM, vulgò nunc incolis Otranto dictum. Memoratur Straboni, Ciceroni, Livio, Melæ, Lucano, Plinio, Ptolemæo, Scylaci, Galeno, Itinerariis, Procopio, Stephano, Aethico, Paulo Diacono. Strabo lib. VI: Ἐκ δὲ τῶν Λεουκίων εἰς τὸ δροῦντα πολίχνην στάδιοι εν. ἐν τῷ δὲ εἰς Βρεντίσιον υ. Id est: A Leucis ad opidulum Hydrunta, stadia sunt CL. inde Brundisium cccc. Sic equidem Strabonis exemplaria habent, ἰδρῶντα. at men- 40 dosam esse vocem ab τῶν δὲ, omnes reliqui pariter testantur auctores, tam Latini, quàm Græci. Apud Procopium in Gothicis lib. I sic legitur: Τὰτα ἢ τὸ ἰσπύ ἐστὶν πόλισμα πρῶτον Ὀδρῦνς εἰκείνη, ὅπερ τῶν τῶν δὲ καλεῖται. Id est: Opidum intra hoc habitatur promontorium, quod Hodryus primum, nunc Hydrus nuncupatur. Imò postea semper & frequentissimè vitata itidem leguntur vocabula, Δρυῦς, Δρυῦντι, Δρυῦντι, Δρυῦντι; pro, τῶν δὲ, τῶν δὲ, &c. At antiquissimum est vocabulum τῶν δὲ. Lege ergo: Πόλισμα πρῶτον τῶν δὲ εἰκείνη, ὅπερ τῶν τῶν δὲ καλεῖται. Galenus testatur, existitisse Neapoli ad D. Mariæ cognomine de Liberta, antiquam marmoris inscriptionem, in qua disertissimis literis Hudrentinorum fieret mentio, unde ille contendit, sic efferre antiquissimos loci incolas vocabulum solitos esse. Equidem HYDREN- 50 TUM olim adpellatum id opidum, haud temerè negaverim; quando etiam Lucania opidum, quod Græcis erat πυζῦς, Plinio dicatur Buxentum; ut suo loco ostendetur. at illud sic ab incolis loci, Græcis usitatum hominibus, omninò nego. Græcorum quidpe formationes illæ erant, masculino genere, ὁ πυζῦς, ὁ Σιπῦς, ὁ τῶν δὲ, ὁ Σελινῦς, ὁ Πεσινῦς, ὁ Ὀπῦς; quorum genitivus omnium in ἰντ. quia illa Græcorum contracta erant ab πυζῦς, Σιπῦς, &c. quorum genitivus in ἰντ. terminatur. & ab hoc postea Græcorum contracto obliquo Latini omnia formarunt neutro

neutro genere, in *Pyxuntum*, *Sipuntum*, *Hydruntum*, *Selinuntum*, *Pessuntum*, *O-puntum*. ac tandem ista duo, *Buxentum* atque *Hudrentum*. Vnde & Constantinus Porphyrogenitus, in libro de Administrando imperio, ad filium Romanum; cap. xxvii; meminit τὸ Ἰδρυντόν, ut & Σίπυντος; pro *Hydrunte*, *Sipunto*. Sed ad *Hydruntum* nostrum revertamur. Cicero, *Familiar.* lib. xvi, epist. viii: *Leucadem venimus* ad viii Idus Novembris. ad vii Actium. inde ad v Idus *Corcyram*. ad xii Kal. Decembr. à portu *Corcyæorum* ad *Cassiopen* stadia cxx processimus. inde auctro lenissimo, caelo sereno, nocte illa & die postero in *Italiam* ad *Hydruntem* ludibundi pervenimus: eodemque vento postridie horâ quartâ *Brundisium* venimus. *Livius*, lib. xxvi: *A Patris*

10 *Corcyram usque*, *Aetolia* atque *Acarmania* littora legit. atque ita *Hydruntum Italia* traiecit. quinto die inde pedestri itinere *Romam* ingenti cursu pervenit. *Plinius* lib. iii, cap. xi: *Promontorium* quod *Acran* *Iapygiam* vocant. ab eo *Baïta* *opidum*, & *Hydruntum* decem ac novem millia passuum, ad discrimen *Ionii* & *Adriatici* maris, quâ in *Graciam* brevissimus transitus. Hinc illud *Lucani* supra memoratum, lib. v:

Et cunctas revocare rates; quas avius *Hydrus*,
Antiquusque *Taras*, secretaque littora *Leuca*,
Quas recipit *Salapina* palus.

Sili, lib. viii, versus est iste:

Nec non *Brundisium*, quo desinit *Itala* tellus.

20 Sed verius id de *Hydrunte* dicturus fuisset. quamquam *Brundisio* cur attribuerit, certa erat ratio; quæ postea aperietur. Cæterum, posterioribus temporibus *Hydruntis* vocabulum usurpatum fuisse sine adspiratione, *YDRVS*, & *YDRVNTVM*; *Itineraria* testantur. quidpe in *Tabula* obliquus est casus *Ydrunte*; & apud *Antoninum* *Ydranto*. quamquam apud hunc etiam sit *Hydrunte* & *Hydruntum*. Atque ex illo *Ydrunte* natum est *ODRVNTVM*, quod *Aethici* cosmographia refert: atque ex hoc tandem, ut nunc vulgò obtinet, *Otranto*. Cæterò, *Strabonis* saeculo hæud perinde magni fuisse momenti, ex loco antè citato apparet, ubi id *περίχλυον* tantum, id est, *opidulum*, adpellat. *PORTVM* tamen jam tum fuisse, patet ex *Lucani* *Plinii*que verbis. Et *Scylax* in *περίπλω* expressè λιμήν, illi tribuit nomen.

30 *Ἡράκλειον*, inquit, *Μεταπόντιον*, *Τάρας*, & λιμὴν Ἰδρυῶς, ἢ τῶν ἘΑδριακῆς ἢ Ἰονίας καὶ Ἰαπυγίας κόλπου. Id est: *Heracleum*, *Metapontum*, *Tarentum*, & portus *Hydrus*, in ipso ostio *Adriatici* vel *Ionici* promontorii. *Mela* etiam *Montis* illi tribuit nomen. Is libro ii, cap. iv, ita scribit: *Brundisium*, *Valetium*, *Lupia*, *Hydrus* mons, tum & *Salentina* littora. Posterioribus verò temporibus celebrem fuisse locum, *Tabula* testatur, signum hæc referens primariæ urbis.

Reliquum hinc ab *Hydrunte* ad *Brundisium* *Calabrorum* litus, ita notatur auctoribus: *Mela*, lib. ii, cap. iv: *Hydrus* vel *Hydruntium*, *Lupia*, *Valetium*, *Brundisium*. *Ptolemæo*: Ἰδρυῶς, Λαυραία, Βρυδῆσιον. *Hydrus*, *Luspa*, *Brundisium*. *Plinio*, lib. iii, cap. xi: *Ab Hydrunte* *Soletum* desertum, dein *Fratuertium*. portus *Tarentinus*, statio militum *Lupia*, *Balesium*, *Cælium*; *Brundisium*, l. millia passuum ab *Hydrunte*. *Itinerariis*:

40

Tabulæ:	Antonini:	Hierosol.
<i>Ydrunte</i>	<i>Hidrunto</i>	<i>Ma. Odronto</i>
<i>Lupia</i>	xxv. <i>Lipias</i>	xxv. <i>Mu. Ad Duodecimam</i>
<i>Balentium. fl. Pastum</i>	xv.	<i>Ma. Cliepas</i>
<i>Brindisi</i>	x. <i>Brundisium</i>	xxv. <i>Mu. Valentia</i>
		<i>C. Brindisi</i>
		xii.
		xii.
		xiii.
		xi.

50 *Ut Soletum* & *Cælium*, quod post ostendetur, sic *Fratuertium* quoque, in mediterraneis fuisse suspicor. Cæterum, l. millia passuum, in quæ *Plinius*, juxtaque duo *Itineraria* consentiunt, satis rectè dicto intervallo congruunt. *TARENTINVS PORTVS*, *Plinio* memoratus, Græcè *ταραντινὸν λιμὴν*, hæud dubiè is est, qui etiam nunc Græco vocabulo, quamvis vitiato, vulgò dicitur *la Limena*. Suprà quoque facta est *TARENTINI PORTVS* mentio:

Medio, ut patet ex *Itinerariis*, inter *Hydruntum* *Brundisium*que itinere fuit *LYDIA*, statio,

Tom, 2,

Qq

STATIO

STATIO illa militum LVPIA Plinii: quæ gemino etiam scribebatur PP, LVPIA; ut habet Tabula: & plurali numero, Λυπίας, LVPIAE; ut est apud Strabonem, Melam, Aethicum & Antoninum. nam apud hunc corruptum esse in i; satis ex aliorum auctororum concordia descriptione perspicuum est. Cæterò, idem vocabulum rursus gemino PP dicebatur, Λυπίας, LVPIAE; unde vitiatum illud Ptolemæi Λυπίας. SITVM quod attinet, Straboni LVPIAE sunt in mediterraneis, dicto lib. VI. τὰ ἐν τῷ οὐν, inquit, πόλις, τὰ ἐν τῷ ὁρῶν εἰρηται: Ἐν τῇ Μεσογείῃ, Ἰωδαίου τε εἰσι, καὶ Λυπίας, Ἐμικρὸν ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας Σαληνία [legendum Ἀληνία; uti mox ostendam.] Id est: *Atque hæc sunt opidula in litore dicta sunt. In mediterraneo sunt, Rhodia & Lupia, ac paullum à mari recedens Aletia.* Verùm de Lupiis, tutius fuerit, tribus geographis, Melæ, Plinio ac Ptolemæo credere, quàm uni Straboni. Cæterùm, locus medio inter Hydruntum Brundisiumque itinere, vulgari vocabulo *Torre di S. Cataldo* vocatur. estque portus etiam nunc Aletinorum; quorum opidum Aletium; nunc *Lezze*, μικρὸν ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας, id est, *exiguum à mari recedere*, Strabo tradit. Hanc Lupiam antiquitus urbem fuisse, dictamque Sybarim, Pausanias auctor est; qui in Eliacis sic de Euthymo pugile loquitur: Τόδῃ Ἰππὸν ἤκουσεν: ἡρατὴ δὲ πῖπτε Ἰππὸν οἶδα. ἡ δὲ αὐτὴ γεφυρὸς μιμητὰ δὲ χεῖρας: Νεανίσκος Σίβαρις, καὶ Καλαβρός τε πόλις, Καλύκα πηγή, ἄστρον δὲ Ἡρατὴ καὶ Τέμεσσα ἡ πόλις. Id est: *Hec ego auditu percepi. Sed memini etiam, me in hanc incidere picturam, quæ ex vetusto exemplari accuratâ imitatione fuerat descripta: Adolescens Sybaris, fluvius Calaber, Calyca fons, Hera insuper & Temessa urbes fuere.* Per Sybarim autem Lupiam intelligit, uti ex eiusdem verbis potest cognosci, quæ ibidem exstant postea: ἀνοδομένη δὲ καὶ Συβαρίτη Ἰππὸν ἐχόμενον πρὸς Ἐπιδαμνίων. ὅπου δὲ περὶ Ἰταλίας καὶ πῖπτε ἐπολυπραγμύνησαν τῶν ἐν αὐτῇ, Λυπίας Φασί καὶ μέντω βρεντεσίς τε μετῴν καὶ Ἰδρουίτη. μετῴν βεβληνία τὸ ὄνομα, Σύβαριν ἔσσαν τὸ δὲ χεῖρας. ὃ δὲ ὄρμητος πῖπτε ναυσι χροποίητος καὶ Ἀδριανὸς βασιλεὺς ἐπὶ τὴν ἑρην. περὶ δὲ τῶν Συβαρίτων ἀποδύων ἐστὶ τὸ ἐν Κυρῶν Ἰππὸν. Hoc est: *Condiderunt & Sybaritani thesaurum suum, qui proximè ad Epidamniorum thesaurum constitutus est. Is sanè, qui de Italiâ eiusque urbibus curiosius sibi investigandum putarunt, Lupiam aiunt opidum esse inter Brundisium & Hydruntem, quod prisco nomine Sybaris fuerit. Portus in eo exstat manu factus, Adriani Caesaris opus. Sybaritarum thesaurum contingit is quem didicarunt Cyrenenses ex Africa.* De CONDITORE LVPIAE Iulius Capitolinus in M. Antonino Philosopho sic ait: *Cuius familia, in originem recurrens, à Numâ probatur sanguinem trahere: item à rege Salentino, Malennio, Dasummi filio, qui Lupias condidit.*

VALETIVM
opidum.

BALETIVM, sive VALETIVM, corruptè apud Plinium scriptum est Balesum. Stephano Βαρηλίον appellatur. Eundem locum BALETIVM quoque & VALETIVM fuisse dictum, patet partim ex Tabulâ, partim ex Plinio; ubi ad finem dicti capitis opidani leguntur Salentinorum, Aletini, Basterbini, Neretini, VALENTINI, Veretini. nam ut ibidem Arpani, Hyrini, Larinates, Venusini, Aletini, Basterbini recensentur; quorum opida, Arpi, Vria, Larinum, Venusia, Aletium, Basta, jam antea erant memorata; sic BALETIVM quoque prius, deinde VALENTINI referuntur. sic item ipsi antea refertur Vria, quod Græcis erat Hyrium: postea verò huius opidani Hyrini, non à Latinâ formâ, sed Græcâ denominati. SITVS Baletii sive Valentii dispectu facilis est; quando ad flumen id ponitur in Tabulâ, x millibus à Brundisio distans. In Tabulâ equidem scriptum est *Passuum*. at, corrigendum esse vocabulum id vitiatum in FLVMEN PACTIVM, Plinii testatur Geographia. Is quidpe dicto cap. XI, sic habet: *Ab Hydrunte Soletum desertum, dein Fratruertium. portus Tarentinus: statio militum Lupia: Baletium; Celium; Brundisium, l millia passuum ab Hydrunte, in primis Italia portu nobile, ac velut certiore transitu, sicuti longiore. Brundisio conterminus Pædiculorum ager. Pædiculorum opida, Rhodia; Egnatia, Barion. Amnes, Pactius, Ausidus, ex Hirpinis montibus Canusium prefluens. Hinc Apulia, Dauniorum cognomine.* Non in uno Pædiculorum agro recensitos voluisse Plinium utrumque amnem, sed in universo hoc ab Hydrunte ad Daunios litore, ex Tabulâ patet. Ex eadem liquet, opidum, quod multifariam, Baletium, Balentium, & Valetium ac Valentium proferebatur, ad ostium fuisse dicti amnis Pactii, dextrâ ripâ; quâ nunc divi Marci sanum conspicitur, vulgò *Santo Marco*.

PACTIVS
fluvius.

D. MARCI
SANVM.

Ipsum

Ipsūm BRUNDISIUM, sive BRUNDYSIUM, (utrumque enim promiscuē scriptum reperio,) vulgò nunc incolis vocatur *Brindisi*. quod equidem vocabulum eisdem literis etiam Tabula refert. Memoratur Varroni, Caesari, Ciceroni, Horatio, Livio, Paterculo, Floro, Melæ, Straboni, Lucano, Silio, Plinio, Agellio, Tacito, Appiano, Ptolemæo, Itinerariis, Procopio, Stephano. Græcis scribitur *Βρεντίσιον*, ut plutimū; deinde etiam *Βρεντήσιον*; & Ptolemæo *Βρενδέσιον*. Συναγωγή ἰσως ἔχον habet *Βρεντίσιον*. Pompeius Festus: *Brundisium* quidam Poëta brevitatis causâ *Brendam* dixerunt. Opidaniâ *Brundisio*, sive *Brundisio*, dicuntur omnibus pariter Latinis *BRUNDISINI*, & *BRUNDYSINI*: Græcis *Βρεντέσινοι* & *Βρεντήσιοι*. De opido isto sic tradit

BRUNDISIVM, urbs:

10 Stephanus: *Βρεντήσιον*, πόλις Ἰταλίας, ὅρα τὴν Ἀδριακὴν, ἀπὸ Βρεντῆς ἢ Ἐραυλίας. ἢ ὡς ὈλίμωρⓄ. ἔσθ. ἐν γὰρ ἐπιμαθὲς πολλοὶ συγκλείουσι. ὡς εἰκίνα τινῶν κεφαλῆ ἑλάφου, ἔτιως ἀνομάσθη. *Βρεντίον* γὰρ ὅρα Μεσσαπίης ἢ τῆς ἑλάφου κεφαλῆ, ὡς ΣέλοδωρⓄ ἐν δέυτερῳ γλωσσῶν. τὸ ἰθὺν δὲ *Βρεντήσιον*. Hoc est: *Brentesium*, urbs Italiae, ad Adriaticum mare, à Brento Herculis filio; vel, quia portuosa est. quidpe uno ore complures includuntur portus: unde, quod figuram capitis cervini habeat, nomen ei questum. Brention enim Messapiis dicitur caput cervinum; ut auctor est Seleucus, Glossarum lib. 11. Gentile est, Brentesium. Strabo, lib. vi: *Βρεντίσιον* δὲ ἰπικὴν [καὶ ὡς λέγονται Κρήτες, εἰ μὲν θεοὶⓄ ἐπιλήθοντες ἐκ Κνωσσῶ. εἰδ' οἱ ἐκ τῆς Σικελίας ἀπηγόρευε μὲν ἘλαπυρⓄ. λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως. & συμμείναι δὲ φαίνονται. ἀλλ' ἀπληθεῖν εἰς τὴν βοιωτίαν. ὕπερον ἢ πόλις βασιλευσάντων πολλῶν ἀπὸ θαλάσσης

20 *χώρας* τῶν μετὰ Φαλακῆν Λακεδαιμονίων. ὁμοίως δὲ ἐκαπέσει ἄνω τὴν ἐν ἘτάρωνⓄ εἰδέξασθε οἱ Βρεντέσιοι. καὶ τελευτήσαντα ἠξίωσαν λαμπροῦς ἑαφῆς. *χώρας* δὲ ἔχουσι βελτίω τ' Ἐαρινίων. λεπτοῦρας γὰρ ἐκίνη, *χρηστικὰ* ρⓄ δὲ μέλι καὶ ἔλαιον ἰσως ἐπαγεμῶν ἐστὶ. καὶ ὈλίμωρⓄ ἢ μάλλον τὸ *Βρεντίσιον*. ἐν γὰρ ἐπιμαθὲς πολλοὶ κλείουσι) λιμνὴ ἀκλυτοί, πολλῶν κελπῶν δόξαλαμθαο. ἰσως ἔστι. ὡς εἰκίνα κέρσασιν ἑλάφου τὸ ἔχημα. ἀφ' ἧς τὴν ὀνομα. σὺν γὰρ τῇ κεφαλῇ κεφαλῆ ἢ μέλιτα ἑλάφου ποσειδωνεῖ τὸ πⓄ. τῇ ἢ Μεσσαπία γλώσσῃ *Βρεντίσιον* [omnino legendum, ut apud Stephanum, *Βρεντίον*] ἢ κεφαλῇ ἢ ἑλάφου κεφαλῆ. ὁ ἢ *Ταρινίων*Ⓞ & παρὲς ἐστὶν ἀκλυτοί. ὡς τὸ ἀγαπῆσαι καὶ ἴνα καὶ ποσειδωνεῖ ἔχη τὸ ὄρα τ' ἰσως. ἐπὶ τῆς δὲ τ' Ἑλλάδος καὶ τ' Ἀσίας ἄλλοις, ὡς πολλοὶ μάλλον ἐπὶ τῇ τ' *Βρεντίσιον*. Ἐδὴ καὶ δεῦρο πάντες κηρύττειν, οἷς εἰς τ' Ἰσθμῶν ποσειδωνεῖ ὄρα. Hoc est: *Brundisium* fertur coloniâ occupatum à Cretensisibus, quâ

30 cum Theseo à Cnossò ed pervenerint. post accessisse eos, qui cum Iapyge è Sicilia ed venerint. utrumque enim traditur. sed non unâ mansisse eos: verum in Botticam abivisse. Postea temporis, quum sub regibus esset *Brundisium*, multum agri amisit, ademptum à Lacedaemoniis, qui eum cum Phalantho venerant. quem tamen pulsam Tarento *Brundisini* receperunt. mortuumque splendidâ dignati sunt sepulturâ. Ager ipsorum est quàm Tarentinorum melior. ut enim minus glebosus est, ita fructus contra bonos profert. mel quidem & lana ejus in primis laudantur. Ad hæc, *Brundisium* portum habet quàm Tarentum commodiorem. quidpe ad *Brundisium* multi includuntur uno ostio portus, ab omnibus fluctibus tuti, intus receptis intra fauceis multis sinibus; ita, uti eorum forma figuram cornuum cervinorum exprimat. locus enim unâ cum ipsâ urbe maximè cervini capitis speciem habet: quod Messapiorum

40 lingua *brention* dicitur. Tarentinus verò sinus non omni parte à fluctibus est immunis, quia patet; præterquam in intimo habet recessu quedam vadosa. Præterea, è Græciâ & Asiâ rectus est ad *Brundisium* trajetus: omnesque huc deferuntur, quibus Romam iter est. Secû & Cicero in Philippicâ 1: Quum *Brundisium* iterque illud, quod tritum in Græciam est, non sine causâ vitavissem; Kalendis sextilibus veni Syracusas; quòd ab Urbe eâ transmissio in Græciam laudabatur. Hinc & illud Plinii, lib. III, cap. XI: *Brundisium*, in primis Italiae portu nobile, ac velut certiore transitu, sicuti longiore, excipiente Illyricâ urbe Dyrrachio CXX millium trajetû. Nam, ut paullo antè ait, ab Hydrunte in Græciam brevissimus erat transitus, ex adverso Apolloniæ opidi, latitudine intercurrentis freti quinquaginta millium non amplius. Horatius lib. 1, Satyrâ v; quâ iter ab Româ ad *Brun-*

50 *dusium* usque describitur:

Brundisium longè finis chartaque viaque.
Atque hæc unica Silio fuit ratio, lib. VIII, istius versus:
Nec non Brundisium; quo desinit Itala tellus.
De SIV, hæc innuit Lucanus lib. v:

Curvique tenens Minoia tecta
Brundisii, clausas ventis brumalibus undas
Invenit, & pavidas hiberno sidere classis.

Tom, 2.

Q 9 2

Curvum

Curvum dixit Brundisium, quia semicirculi in formam intimum dictorum finium recessum circumjacet. Idem Poëta de eadem urbe:

*Hanc latus angustum jam se cogentis in arctum
Hesperia tennem producit in aquora linguam,
Adriacas flexis claudit que cornibus undas.*

Cæterum, ad CONDITORES urbis antiquos quod attinet, Herodotus (quem locum etiam Strabo ante supra scripta allegat) ait, Hyrium sive Vriam, medio inter Brundisium Tarentumque itinere situm opidum, à Cretensibus esse conditum, qui à classe Minois, in Siciliam profectà, eò evagati erant. Ab iisdem Brundisium quoque vel conditum vel saltem postmodò habitatum innuit Lucanus. De Partheniis Lacedæmoniorum, ac duce eorum Phalantho quæ tradit è Trogi monumentis Iustinus, lib. III, supra ad Tarenti originem enarrata sunt: sed ex Strabonis verbis supra scriptis colligitur, totius Messapix peninsulæ caput fuisse ac regiam sedem Brundisium, quo tempore Phalanthus cum suis Lacedæmoniis partem Brundisini agri, in eaque Tarentum opidum occuparent. Isidorus Orisius, lib. XIII, cap. III, sic scribit: *Apulia est, ubi Brundisium situm est; quam Actoli, sequenti Diomedem duces, condiderunt.* PORTVS BRUNDISINI descriptio apud Casatem exstat. Et apud Zonaram Annal. lib. III, hæc de isto portu leguntur: Πολλὰ ἢ ζήτημα τότε τῆ πρώην ἐφύοντο, ὡστε καὶ δευροῦς δραχμῶς ζήτησαν. Εἶπε εἰς τὴν νὸν καλεῖσθαι Καλαθεῖαν ἐστὸν οὖν: ποσὶ μὲν, ὅτι τὸ Πύρρον ἐπέδραστο, ἔ τῶν συμμαχίαν κατέτερον· τῆ δὲ ἀληθεία, ὅτι ἐβύλον οὐκ ὠκίσαντο τὸ βρεντίσιον, αἰς Ὀλίμρον, ἔ ποσὶ βολῶ καὶ κατῆρον ἐκ τῆς Ἰλλυρῆος. ἔ τῆς Ἐλλάδος πικρῶν ἔχον, αἰς τὸ ἴσον ἔ αὐτὸ πνόμεναι ἢ ἐξαναγέδαι λαναι, ἔ καβαίρον: ἢ ἔλον αὐτὸ: ἔ κατοικῆς ἐπιμύσαν εἰς αὐτὸ πῆ εἰς ἔτερον. Hoc est: *Et tempore aucti opibus, Romani drachmâ aureis uti ceperunt. Deinde regioni, que nunc Calabria dicitur, bellum intulerunt: id crimini dantes, quod Pyrrhum receperunt, sociosque infestassent; at reverâ ob eam causam, uti Brundisio potirentur, propter portuum commoditatem & facilem in Illyricum & Græciam trajectum. eodem enim vento spirante, & solvere ex eo portu, & in eundem adpellere licet. Voti compotes facti, colonos non modò Brundisium, sed & in alia etiam loca miserunt.* Ergo COLONIA postmodò facta Romanorum; cuius rei & Cicero & Livius atque Paterculus auctores sunt. Cicero, ad Att. lib. III, epist. I: *Prid. Non. Sept. Dyrrhachio sum profectus. Brundisium veni Nonis Sextilibus. Vbi mihi Tulliola mea fuit præstò, natali suo: qui casu idem natalis erat & Brundisine colonia: que res animadversa à multitudine, summâ Brundisinorum gratulatione celebrata est.* Livii epitomator, lib. XIX: *Colonia deducta sint Fregelle; in agro Salentino Brundisium. Paterculus lib. I: Initio belli Punic: Firmum & Castrum colonis occupata, & post annum Aesernia. postque XXII annos Aesulum & Alsiuum. Fregellaque post biennium. proximoque anno, Torquato Sempronioque consulibus, Brundisium. Fuere consules A. Manlius Torquatus Atticus, & C. Sempronius Blæsus, anno à Româ conditâ 1019; ante natum Iesum CCXLIV.* Item Συναγαγή ἰσορῶν: Ὀλυμπος. ρλβ' ἐτ' δ' Ἰωμαῖοι εἰς βρεντίσιον δροικῆς ἀπέστειλαν. Id est: *Olymp. CXXXII anno IIII Romani colonos miserunt Brundisium.* Posterioribus quoque temporibus celebrem fuisse urbem; patet ex Tabulâ: in quâ primariæ urbis signo notata est.

Hactenus igitur litus Messapix peninsulæ ab Tarento ad Brundisium usque explicatum est. Nunc mediterranea etiam intropiciamus; factò initio ab ipso peninsulæ isthmo.

VRIA, opidum.

In medio isthmo antiquissimum situm est opidum, quod vetustissimis Græcorum scriptoribus dictum fuit ῥεία, HYRIA; posterioribus οὐρεία, VRIA; & Ptolemæo οὐρητιν, VRETVM. unde ex Vriâ vulgare etiam nunc manet vocabulum Oria. De hoc loco ita legitur apud Strabonem, lib. VI: *Τὰ μὲν οὖν πολίχνη, τὰ ἐν τῷ ὄρει ὄρειον, εἰρητιν. ἐν δὲ μεσογεία, ῥωδαῖοι π εἰσι καὶ λυπία, καὶ μικρὸν ὑπερ τῆς θαλάσσης Σαληπία. Ἰπὶ δὲ τῷ ἰσθμῷ μέσῳ θυραῖοι, ἐν ᾧ βασιλεῖον ὀπιδεῖκνυται τῶν θλωατῶν λυός. εἰρητιν δ' Ἡρόδοτος, οὐρεία εἶναι ἐν τῇ Ἰαπυγία, κλισμα Κρητῶν, πλασηθέντων ἐν τῷ μίνω ἔλα εἰς Σικελίαν, ἢ τοὶ αὐτῶν δὲ δέχεσθαι, ἢ τὸ οὐρητιν.* Hoc est: *Hactenus igitur opidula in litore dicta sunt. In mediterraneo sunt Rhodai & Lupia, & exiguum à mari recedens Salepia. in medio autem isthmo Thyrai: ubi regia ostenditur cuiusdam quondam ditone aliquâ præditi. Cæterum, quum Herodotus dixerit, Vriam esse in Iapygiâ, à Cretensibus conditam, quâ à classe Minois, in Siciliam profectâ, eò evagati sunt; aut Thyraos; necesse est*

est eam esse urbem, aut Veretum. Sic equidem Strabonis habent exemplaria hunc locum. at corruptum esse compluribus vocabulis, quis diligentius excutiendo non animadverterit? Legendum esse pro Σαλημία, Ἀθημία; jam antea dixi: moxque infra ostendam. In manuscriptis exemplaribus pro Ἰ διωατῶν rectius longè est διωατῶν. quidpe haud cuiuslibet διωατοῦ, id est, opulenti, seu opibus potentis, sedes, dicenda erat βασιλεύς, id est, regia. Vocabulum οὐραῖοι doctissimus auctoris commentator scitè emendasse videbatur οὐραῖον. quid enim hoc erat dicere, Οὐραῖοι, ἐν ᾧ; id est, Thyraei, in quo. Principio equidem vocabuli debere esse οὐ, patet ex sequenti οὐραῖας; tum ex ipso loci hodierno vocabulo Oria; sed multo maximè ex Var-

10 ronis Aelianique monumentis; in quibus est Vria. Quamquam illud etiam apud Strabonem οὐραῖαν à librariis vitiatum esse ausim dicere. quidpe apud Herodotum est Τερίη, ut & apud Appianum Τερία. Ipse verò Strabo paullo post eundem locum adpellat οὐραῖαν, in his verbis: ἢ δὲ Ἰ διωατῶν [ἐκ Βρετανίας εἰς τὴν Ῥώμην ὁδὸς] μικρὸν ἐν ἀριστερῇ ὁρῶν τὴν ἡμέραν παρὰ τὸν κυκλώσαντα ἢ ἀπὸ τῆς λεγομένης . . . , ἀμαξήλατ' οὐ μάλλον. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει οὐραῖα καὶ οὐραῖος: ἢ μὲν μετὰ τὴν Τερίη, καὶ Βρετανίας, ἢ δ' ἐν μεθαρσίοις Σαμνιτῶν καὶ Λοκροῶν. Id est: Vria autem [à Brundisio Romam versus] per Tarentum, paulùm ad levam deflectit. Vnius diei ambitu confecto, in Appiam pervenitur, qua plaustris patet. In ea sunt opida Vria & Venusia; illa inter Tarentum & Brundisium; haec, in Samnitum Lucanorumque confiniis. Quòd si igitur suprà Strabo οὐραῖαν

20 ex Herodoto citavit; dubitavitque, ea ne sit οὐραῖον suum, an verò οὐέρηον in extremis Salentinorum sinibus sub ipso promontorio Salentino sive Iapygio situm: quomodò heic dubio eo Herodoti vocabulo potiùs uti maluerit, quàm certo atque extra controversiam politò suo οὐραῖον; ratio mehercle nulla fuerit sana. nihilque certius, quàm ipsum Strabonem scripsisse οὐραῖα ubi nunc vulgò legitur Ουραῖοι; & Τερίαν, ubi nunc οὐραῖαν. Ipsi Herodoti verba, lib. vii, sunt ista: λέγει γὰρ, Μίνως κτ' ἤγειρεν Δαίδαλον ἀπὸ τῶν ἐξ Ἰταλίας, πλὴν τοῦ Σικελίου καὶ Ὀλύμπου, ἐπορευθεῖν εἰς αἰὲν Ἰταλίαν. αὐτὸ δ' ἔργον Κρήτης, Νεῦσος Φεῖστος ἐπιτελεῖται, πέντε πλὴν Πολιχνιτῶν καὶ Πρασιῶν, ἐπισημαίνας τὸν μετὰ εἰς Σικανίαν, περιοχὴν ἵστα ἕνα πῆλι Κάμινον, πλὴν κατ' ἐμὲ ἂν ὀργανῶν τῶν ἐξ ἐμοῦ. πλὴν δὲ, εἰ διωατῶν εἰς ἐλεῖν εἰς τὴν Ὀλύμπου, λιμὴν οὐραῖας, ἐπολιπύνας οὐραῖας. αἷς δὲ κτ' Ἰταλίαν ἠμέρας πέντε, ἐπολιπύνας σφαιρὰς ἕνα εἰς ἐκβάλεν εἰς πλὴν γαῖαν. οὐραῖας ἕνα τῶν πλείων, (ἐστὶν ἕνα γὰρ σφαιρὰ ἕνα ἐκβάλεν εἰς Κρήτην Φαίνετον,) ἐπὶ τῇ Τερίᾳ πλὴν κίσεως, κατὰ μίαν τὴν καὶ μετὰ Βαλίαν, ἀπὸ τῶν Κρητῶν ἠπύνας Μεσσηνίας ἠμέρας, αὐτὸ δὲ εἶναι νηυστῶν, ἠπύνας. ἔπειτα Τερίης πλὴν τῶν ἄλλων οὐραῖας. Hoc est: Minos enim, Minoem, quum, Dadalum vestigans, in Sicaniam, qua nunc Sicilia dicitur, pervenisset, vi ejus vite allatà occubuisse. interjecto deinde tempore omnes Cretas, exceptis Polichnitans atque Prasias, divinitus admonitos; cum magnà classe in Sicaniam trajecisse; & quinquennio obsedisse Canicum; quam meà etate Acragantini tenent. ad extremum, quum neque illam expugnare possent, neque permanere; fame enectos, eà relictà, abivisse. &, dum circa Iapygiam cursum tenerent, ingenti eos tempestate adortà

40 in terram fuisse ejectos, laceratisque navibus quum nullus in Cretam receptus ostenderetur; illic subsidentis urbem Hyriam condidisse: & mutato nomine, pro Cretibus, Iapygas Messapios esse effectos; & pro insulanis, continentis habitatores. ab urbe autem Hyrià alias quoque incoluisse. Dubitasse profectò Strabo minùs debuit, Hyriam hanc esse eandem, quam ipse vocat οὐραῖαν. siquidem οὐέρηον antea Βαρίαν adpellatum fuisse, ipse testatur. quod sanè vocabulum longiùs ab Herodoti Τερία dissonat. At Appianus, qui sub Adriano imperatore vixit, disertè, ac sine aliquà ambiguitate, Vriam istam, medio in isthmo sitam, vocavit Τερίαν, civil. bellor. lib. v. ὡς δὲ καὶ Σεργίλιος, inquit, ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν καὶ Καίσαρος καὶ γαλίων καὶ ἀλακτοῦ ἰσπύων, εἰς κατὰ τῶν τῆς οὐραῖας ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἕως δὲ τῶν δεξιῶν, μετ' ἄν εὐρεν ἐπιπέτων Φίλων καὶ ἰσπύων περασιῶν, μάλα δεξιῶν

50 εἰς ἐπιπέτων, ἐπὶ πρὸς τῶν γαλίων καὶ περασιῶν εἰς τὴν ἀλακτοῦ ἐπὶ τῶν πλὴν Τερίαν, εἰς κελύξας, ἀμαξίαι περιελαβὲν, καὶ αὐτῆς ἡμέρας εἰς τὸ Βρετανίον ἐπανηγαγὼν. Id est: Vt verò etiam Servilium cum 1000 equitibus ad Casarem ire nuntiatum est; non potuit se continere Antonius, quin statim à carnacum amicis, quotquot paratos nactus est, & cccc equitibus, audacià ingenti irrueret in mille quingentos; quos adhuc cubanteis oppressit circa opidum Hyriam. & terrore in deditioem acceptos, eadem die reduxit Brundisium. Castra uterque habuit ad Brundisium, Caesar Octavius, & M. Antonius, sed hic propiora; ut qui id opidum, quod Caesarianarum erat partium, circumsedebant. Itaque longiùs per

circutum & Hydrinum sive Vrinum agrum iter erat ex Antonii castris ad castra
 Cæsaris agendum: quum fortè proximus transitus præsidii seu stationibus foret ob-
 fessus. Sed ex temporis etiam spatio, quo illa ab Antonio gesta sunt, Vriam intel-
 lexisse Appianum, non Veretum; satis manifesto argumento adparet. Herodoti
 igitur etiam ῥέιν in Messapiis nulla alia est, quam quod opidum Straboni ἐν μέσῳ τῶν
 ἰσθμῶν, in medio isthmo, dicitur οὐρία, Vria. quod vocabulum illic eodem modo ab
 incurioso imperitove librario transformatum est in οὐράϊον; ac tandem ab aliis
 in οὐραϊνί. quemadmodum & ῥωδίου ibidem in ῥωδαίου; ut mox ostendetur. Pro-
 lemaeus ipse idem opidum scripserit οὐρηταν, Vretum; an idem ab librariis ex illo
 οὐρία sit vitiatum: haud temerè dixerim. Apud Plinium, lib. III, cap. XI, ita le-
 gitur: Latitudo peninsula à Tarento Brundisium terreno itinere xxxiii millia passuum præ-
 ter; multoque brevius à portu Sasinà. Opida per continentem à Tarento, Varia, cui cogno-
 men Apula, Messapia, Aletium. in orà verò Senonum Gallipolis. Præter mendum
 libratii in Varia, quod debebat esse Vria; sciolus quidam imperitusque grammati-
 cus immisit vocabulum istud Apula: nam aliud est præter hoc, opidum in Apulis
 Dauniis, ad Cerbalum, Hyrium Græcis, Latinis Vria; de quo suprà dictum. ad
 discrimen huius, Plinius in citato loco scripserat, Vria cui cognomen Messapie. Im-
 peritus iste criticus, quum vocabulum Messapie, non commune ipsius regionis, sed
 opidi alicuius proprium ac peculiare nomen esse opinaretur; immisit dictis verbis
 vocabulum Apula. nisi fortè suspicari libeat, scripserit Plinium, Vria, cui cognomen,
 ad discrimen Apula, Messapia. Stephanus: ῥέια, πῶς τῆς Ἰαπυγίας, Κρητῶν κλισμα. ἢ ῥέ-
 δοτ. ἢ Ἐδίμην. ἢ ἰσθμῶν, ῥέιας. Id est: Hyria, ad Iapygiam, Cretensium opus; auctore
 Herodoto, lib. VII. Gentile, Hyriensis. Ergo etiam ab Vrià opidani fuerint VRIEN-
 SES. Casinense Chronicon, lib. III, cap. xxviii, habet, Archiepiscopus Oiretanus.
 Et Solinus: Vritanus ager in Calabria.

RVDIA, vel
 RHODAE,
 opidum.

In eodem isthmo, eodemque à Brundusino Tarentum versùs itinere, fuit opi-
 dum, quod Plinio ac Ptolemæo, singulari numero dicitur RVDIA, ῥωδία: reli-
 quis auctoribus plurali numero; Melæ ac Silio RVDIAE; Stephano ῥωδαί, RHO-
 DAE; Straboni ῥωδαί, RHODIAE, Stephanus: ῥωδαί, πόλις Ἰταλίας. τὸ ἰσθμῶν, ῥω-
 δαϊάτης. Id est: Rhodæ, opidum Italiae: gentile, Rhodæates. Mela lib. II, cap. IV: Dauni ha-
 bent Tifernum amnem; Cliterniam, Larinum, Teanum, opida; montemque Garganum.
 [Intra hunc] sinus est, continuo Apulo litore incinctus, nomine Vrias, modicus spatio,
 pleraque asper accessu. extrà, Sipuntum, vel, ut Graii dixerunt, Sipus; & flumen, quod
 Canusium attingens, Ausidum adpellant. post, Barium, Egnatia, & Ennio cruce nobiles Ru-
 die: & in Calabria, Brundisium, Valetium, Lupia, Hydrus. Plinius, lib. III, cap. XI:
 Brundisio conterminus Pædiculorum ager. Mox: Pædiculorum opida, Rhedia, Egnatia,
 Barion amnes, Pæcius, Ausidus. Hæc haud dubiè Plinius ex præscripto Melæ loco
 mutuatus est, quidpe in eundem cum illo forte fortuna incidisse errorem, alioquin
 mirum foret: Rudias opidum, neque in Pædiculorum, neque in ullo quidem lito-
 re, sed in mediterraneo Calabriae peninsulae fuisse; alii testantur auctores. in quibus
 Ptolemæus; Σαλευτίνων, inquit, πόλις μεσόγχοι, ῥωδία, Νήεταν, Ἀλφίον. Id est: Salenti-
 norum opida mediterranea; Rudia, Neritum, Aletium. Silius, lib. XII:

Sed vos Calliopa nostro donate labori,
 Nota parùm magni longo tradantur in ævo
 Facta viri, & meritum vatì sacremus honorem.
 Ennius, antiquà Messapi ab origine regis,
 Mischebat primas acies; Latiaque superbum
 Vitis adornabat dextrà decus. hispida tellus,
 Miserunt Calabria; Rudia genuere vetusta:
 Nunc Rudia solo memorabile nomen alumno.

Et Ovidius, de arte amandi lib. III:

Ennius emeruit, Calabria in montibus ortus,
 Contiguus poni, Scipio magne, tibi.

D. Hieronymus, in Eusebii Chronicor. lib. II, sic: Quintus Ennius poeta Tarenti
 nascitur. Eadem verba habet lib. I; additque paullo post: Ennius poeta, septuagenario
 maior, articulari morbo perit: sepultusque in Scipionis monumento, viâ Appiâ, intra
 primum

primum ab urbe milliarium. Quidam ossa eius Rudiam ex Ianiculo translata adfirmant. De eodem vate ita Horatius, carm. lib. IIII, odâ VIII:

Non incisa notis marmora publicis;
 Per quæ spiritus & vita redit bonis
 Post mortem ducibus: non celeres fuga,
 Reiectæque retrorsum Annibalis minæ:
 Non incendia Carthaginis impie,
 Eius, qui domitâ nomen ab Africa
 Lucratus rediit, clarius indicant
 Laudeis, quàm Calabria Pierides.

10 Ad hæc vetus commentator: Ennius Africani illius maioris gesta descripsit; oriundus Rudino, opido Calabria. His jam adde Strabonis disertissima verba, quæ dicto lib. VI, ubi de trajectu ex Epiro ad Brundisium, & de itinere à Brundisio Tarentum versus agit, sunt huiusmodi: Διέπεροι μὴ δυνάμενοι κρηταῖν τὴν εὐθυσπιδίαν, κατὰ ῥοήν ἐν ἀεγροῦ τὸ Σάσιον περὶ τὸ ῥῆναι. ἐστὶ δὲ τὴν ἡγεμονίαν Φορβὸν πρὸς μάλιστ' ἀπὸ τῆς Βρεντινῶν λιμένιν. ἐκβαίνης δὲ, πρὸς τὴν αὐτοπρωτοῦ Ἰπὶ ῥωδίων, πρὸς τὴν Ἑλλειδῶν, ἐξ ἧς ἡ ὁδοῦ ποιεῖται ἐν τῇ Βρεντινῶν. εἰσὶν ἐν κρητῶν τὸ ἐπισημασμένον χωρὸν ἐν τῷ ἀργυρῶν εἰς Βρεντινῶν. ἢ δὲ ἐκ Βρεντινῶν πρὸς τὴν ὁδὸν εἰς τὸ Τάραντα εὐλῶνα μίση ἡμέρας, τὸ ἰσθμὸν πρὸς τὴν εἰρημῶν κρητῶν. τὰ μὲν οὖν πλῆθη, τὰ ἐν τῷ ἀργυρῶν εἰρημῶν. ἐν δὲ τῇ μεσογείῳ ῥωδίας πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας, ἢ μικρὸν ὑπερὶ τὴν ἡμετέρας ἀλλήλια. Ἰπὶ τὴν ἰσθμῶν μίση οὐδεῖα. Hoc est: Quapropter, qui rectum tenere cursum haud possunt, relictâ Safone ad levam, Hydruntem deseruntur. inde secundo vento expectato, ad Brundisinos adpellunt portus; unde compendioso itinere Rudias petunt, Græcam urbem, Ennii poëte patriam. Itaque peninsula formam refert regio, quæ à Taranto Brundisium usque circumnavigatur. Isthmum eius facit terrestre inter dictas urbes iter; quod unâ die ab expedito confici potest. Hactenus igitur opida in litore dicta sunt: In mediterraneo sunt Rodia & Lupia, ac paulum à mari recedens Aletia. in medio verò isthmo Vria. Ut alia illa complura, sic ῥωδίων quoque vocabulum corruptum erat in ῥωδαίων, & ῥωδίας in ῥωδαῖοι. De cætero, compendiosum illud vocavit Strabo iter Brundisium inter & Tarentum, respectu
 30 scilicet itineris, quod longè prolixius erat ab Hydrunte Tarentum. Rhodias autem præ aliis locis in illo itinere nominavit, quia etiam ab Hydrunte Tarentum versus proficiscentes, Rhodias transibant. RODIAE itaque sive RVDIAE opidum, inter Tarentum Vriamque fuit situm. Hinc Ptolemæus, in Salentinis, qui meridionalem Messapia sive Calabriae peninsula tenuere partem, id locavit; medio ferè positu inter Tarentum & Brundisium: ut plerisque apud eum auctorem parum veri genuinique tribuuntur situs. Hodieque locus, xx millia à Tarento, ab Vriâ vulgari incolis vocabulo dicitur Ruia. Cæterò, iter à Tarento Brundisium usque in Tabulâ describitur ad hunc modum:

40

Tarento	
Mesochoro	x.
Vrbius	x.
Scannium	VIII.
Brindisi	xv.

Isthanc longitudinem Plinium facere xxxiii millium passuum, Strabonem verò ῥωδίων: ε τ, id est, stadiorum cccx; quæ sunt millia xxxviii, passus 13331: supra dictum est hoc capite. Sunt autem re verâ xxxvii. Locum istum medio ferè itinere positum, opidum fuisse Vriam; haud dubito. quod vocabulum quum auctor
 50 Tabulæ fecisset plurali numero Vrias, ut Erdoniam, Erdonias; item, ut Rudia etiam dicebatur Rudia: corrupto a in u, ex superfluo etiam atque alieno b arrepsit. Sed intervallum quoque xx millium inter Tarentum Vriamque probè congruit. Iam verò μίση ἡμέρας, id est, MEDIVS LOCVS, sive MEDIVM SPATIVM, quo fitu fuerit, ipsa indicat adpellatio; tum æqua intervalla utrimque posita. Porro, ab Vriâ ad Brundisium quum xviii haud ampliùs sint millia passuum; postremum numerum xv millium corruptum esse ex x, certum est. Vocabulum quoque Scannium esse vitiatum, nemo dubitaverit. Ego quamvis genuinam eius nominis scrip-

ptionem divinare nequeam: tamen eundem esse locum, qui hodiè vulgò incolis vocatur *Misciagno*, cum ex similitudine vocabuli, tum ex intervallis deprehendo. In eadem Tabulâ aliud iter notatur, ad hunc modum:

<i>Tarento</i>	
<i>Manduris</i>	XX.
<i>Neretum</i>	XXIX.
<i>Baletium</i>	X.
<i>Vhintum</i>	X.
<i>Veretum</i>	X.

1a

NERETVM,
opidum.

Ex his NERETVM *opidum*, Ptolemæo dicitur Νήρετον, NERITVM. sed Plinio lib. III, cap. XI, à Nereto sunt opidani *Salentinorum* NERETINI. Ex vocabuli similitudine, itineris ductu, atque intervallo, deprehenditur esse id opidum cui vulgare nunc vocabulum *Nardo*; XLV à Tarento millia passuum disitum. In Tabulâ rectè scripta sunt inter Mandurias & Neretum millia XXIIX. nam à *Casal novo*, quod Mandurias esse mox ostendam, tot sunt millia ad opidum *Nardo*.

MANDVRIAS,
opidum.

Inter Neretum atque Tarentum Tabulæ opidum ponunt MANDVRIAS; unde obliquus casus *Manduris* pro *Manduriis*; (plerumque enim in Italiâ geminum II in unum contrahitur.) Livio ac Plinio dicitur singulari numero MANDVRIA; Stephano genere neutro, Μανδύριον, MANDVRIVM. Livius, lib. XXVII: Q. Fabius consul, opidum in Salentinis Manduriam vi cepit. Plinius, lib. II, cap. CIII: In Salentino agro, juxta opidum Manduriam, lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, neque infusus augetur. Stephanus: Μανδύριον, πόλις Ιαπυγίας. Hoc est: *Mandurium*, opidum *Iapygiæ*. Apud Plutarchum, in vitâ Agidis ita legitur: Ἦν ὁ Ἀργησιόλης Ἀρχίδαμος, ὁ πατρὶς Μανδόνιον τῆς Ἰταλίας ὑπὸ Μασσαπίων δούλων. Id est: *Argesilæ filius erat Archidamus; qui apud Mandonium à Messapiis interfectus fuit*. Verum, ut ipsorum *Μεσσαπίων* vocabulum vitiatum heic est in *Μασσαπίων*; sic etiam *Μανδύριον* in *Μανδόνιον*; ut ex suprâ dictorum auctorum concordia patet testimonio. Vnde & eidem Stephano, loco prædicto, gentile est *Μανδύρινος*, MANDVRINVS. Cæterum, opidi eius SITVS est facilis investigatu; quando & intervallum XX à Tarento millium in Tabulâ; & quod omnium certissimum erat indicium, lacus iste mirandæ naturæ à Plinio adpositus est. is quidpe hodie visitur ad opidum, cui vulgare vocabulum *Mandula*, ut Nigro, vel *Casal novo*, ut aliis compluribus. ipsi autem lacui nomen est hodie *Andoria*, vel (secundum Alexandrum Andream) *Versentino*. Cæterum, ANTIQVITAS Manduriæ ex Plutarcho cognoscitur. quidpe Agis, cuius atavus erat Archidamus, Lacedæmoniorum rex fuit, tempore Seleuci Callinici Syriæ, & Ptolemæi Evergetis Aegypti regis; ut patet ex dicto Plutarcho, id est, tempore belli Punici, circa annum ante natum Iesum CXXLVI.

VXINTVM,
opidum.

Porro, locus ille in Tabulâ *Vhintum*, ex itineris ductu atque intervallis deprehenditur esse Ptolemæi opidum Salentinorum Οὐξέντων, VXENTVM, vulgò nunc *Vssento* & *Vgenti* dictum. Vitiatum igitur illud est in Tabulâ vocabulum, ab genuino fortè auctoris VXINTVM.

SOLETVM &
SALLENTIA,
opidum.

Inter Neretum & Vxentum, sive, ut nunc ista loca vulgò vocantur incolis, inter *Nardo* & *Ogento*, millia passuum sunt XX. Locus igitur ille Tabulæ *Baletium*, horum duorum medio itinere positus, extra directum proximumque iter fuisse necesse est. Ego equidem haud dubito, quin vitiatum id sit vocabulum; pro quo reponendum censeo SOLETVM, ex Plinii lib. III, cap. XI; ubi ita scriptum: *A Hydrunte Soletum desertum: dein Fratuertium: portus Tarentinus: statio militum Lupia; Baletium, Calium, Brundisium*. Ut *Calium*, sic & *Soletum*, (ne forte etiam *Fratuertium*, de quo nihil liquet,) non in litore, sed in mediterraneo fuit. quidpe nomen antiquum locus etiam nunc retinet, vulgò incolis *Soletto* dictum. unde X millia ad Neretum, totidemque ad Vxentum sunt millia passuum. In Tabulâ quum obscuræ peneque exoletæ forent literæ in voce *Soletum*; exscriptor imperitus conjecit debere esse *Baletium*. Cæterum, Stephano prædictum opidum dicitur Σαλλεντία, SALLENTIA. Σαλλεντία, inquit, πόλις Μεσσαπίων. τὸ ἐθρικόν, Σαλλεντίνος. Id est: *Sallentia*, opidum *Messapiorum*. gentile, *Sallentinus*. Atque hinc est, quod etiam nunc incolæ

incolæ Messapiae Græci dictum locum non *Soletō*, sed *Sálanto* vocant. nam ipsum quoque *Soleum* dictum fuisse *SALANTVM*, testantur nummi antiqui, in quibus nomen *Σαλαντων*, id est, *Salantinorum*, perscriptum est. Antiquitas huius loci atque celebritas inde adparet, quod *SALLENTINI* populi inde antiquissimis temporibus ante Troianum bellum longè latèque ab Siculo freto ad Dauniorum usque fines dicti sint; ut suprà ostensum est.

Ptolemæo est *Σαλαντων μεσόγηδος πόλις Βαυότα*, id est, *Salantinorum mediterraneum* *BAVOTA*, *opidum* *BAVOTA*. Id ex situ, quem ei assignat Ptolemæus, & item ex vocabuli similitudine, deprehenditur esse idem quod vulgari hodiè incolis vocabulo dicitur

10 *Pacavita*.

Eidem Ptolemæo eorundem *Σαλαντων μεσόγηδος πόλις* est *Αλήτιον*, *ALETIVM*. *ALETIVM*, unde *opidani* Plinio, lib. III, cap. XI, sunt *Salantinorum ALETINI*. Sed & ipsum *opidum Aletium* Plinio memoratur, eodem capite antea. *Latitudo*, inquit, *peninsula à Tarento Brundisium terreno itinere xxxiiii millia passuum patet. Opida per continentem à Tarento Vria, cui cognomen, [ad discrimen] Apule, Messapia, Aletium.* Apud Strabonem lib. VI, erat *Αλητία*, *ALETIA*. quod vocabulum, ut alia illic complura, corruptum nunc legitur *Σαλητία*. Verba eius de eadem peninsula hæc sunt: *τὰ μὲν οὖν πολίχνη, τὰ ἐν τῷ ὠκεανῷ, ἄρηται. ἐν δὲ τῇ μεσογείᾳ Ἑωδία τί εἰσι καὶ Λαπία, ἔμικρον ὑπερ τῆς θαλάσσης Σαλητία.* Id est: *Hæcenus igitur opidula in litore dicta sunt. In mediterraneo sunt Rhodia & Lupia, & paulùm à mari recedens Salepia.*

20 Heic interpretis auctoris posterior, postque hunc commentator, legere maluerunt *Σαλατία*, *Salapia*. quod *opidum* erat *Apuliae Daunia maritimum*. At quid heic in mediterraneis dictæ peninsulae, memoratio Straboni erat *Dauniorum maritimi opidi*, cuius ipse postea suo loco facit mentionem? Error sanè is est utriusque. Idem intellexisse *opidum* Strabonem, quod Plinio Ptolemæoque dicitur *Αλήτιον*, *ALETIVM*, situs indicat in dicta peninsula, VIII millia passuum à mari & Lupiis; quod *opidum* perperam eum inter mediterranea connumerasse, suprà ostensum est. At *Aletia*, sive *Aletium* vulgò nunc incolis dicitur *Lesze*.

30 Plinio, lib. III, cap. XI, sunt *opidani Calabrorum STVRNINI*. Ptolemæo *Calabriae opidum mediterraneum* est *Τέρροι*, sive, ut paulò vetustiores eius auctoris interpretes legerunt, *Στέρροι*, *STVRNI*. Eius loci situs planè non liquet; nisi fuerit *opidulum* cui vulgare nunc incolis vocabulum *Sternaccio*, quasi diminutivum à *Sterno*.

C A P. XIV.

De LVCANIS & LVCANIA.

40 **A** Puliae conterminos fuisse ab austro juxta Bradanum amnem *LVCANOS*, suprà dictum est. Horum vocabulum Græcis auctoribus dicitur *Λουκανοί*: & regio eorum, quæ Latinis est *LVCANIA*; illis *Λουκανία*. eadem ratione, ut Romanorum *Lucios* & *Lucillos* illi vocant *Λουκιος* & *Λουκιλλος*. Vnus tamen Ptolemæus, ut pleraque alia Italiae vocabula, Latino modo dixit *Λυκανες*. Heraclides de rebus publicis: *Λουκανοί Φιλόξενοι & Δίκαιοι*. Id est: *Lucani sunt hospitales & justii*. De horum *GENERE* atque *ORIGINE* ita scribit Plinius, lib. III, cap. V: *Lucani à Samnitibus orti, duce Lucio*. Et Strabo lib. V: *Ἔστι δὲ παλαιότατον γένος οἱ Σαβίνοι, καὶ αὐτόχθονες. τῶν δὲ ἄλλων Πικεντῖνοι καὶ Σαμνῖται· τῶν δὲ Λουκανοί. τῶν δὲ Βεβήσιοι.* Id est: *Antiquissima Sabinorum gens est, & indigena, ab his originem duxere Picentes, atque*

50 *Samnites: ab his porro Lucani; & ab his Brutii*. Et sub initium lib. VI; postquam *Lucaniae oram* inter *Silari* *Laique* amnium ostia descripsit: *κατὰ μὲν δὴ τὴν ὑπὸ τῷ ὠκεανῷ τῶν τε ἐστὶ τὰ τῶν Λουκανῶν χώρα. αὐτῶν [meliùs οἱ] τῶν δὲ ὠκεανῷ [meliùs MS. ἐπέρας] ἔχουσι τὸν θαλάσσιον ὄμιλον, ἀλλ' οἱ Ἕλληνας ἐπιερχόμενοι, οἱ τὴν Ταυραντῖνον ἐχούσιν ἕλκον. περὶ δὲ τῶν Ἕλληνας ἐλθεῖν, εἰδ' ἦσαν πᾶσι Λουκανοί. Χῶτες δὲ καὶ Οἰνώτριοι εἰσὶ πᾶσι ἐνέμοντο. τὴν δὲ Σαμνιτῶν ἀνεχθέντων Ἰππολύ, καὶ τὰς Χῶνας, καὶ τῶν Οἰνώτριων ἐμβαλόντων, Λουκανες δὲ εἰς πᾶσι μετὰ ταῦτα ἀποικισάντων, ἀμα καὶ τῶν Ἕλληνων τὴν ἐκείνην ἀπὸ τῆς ἑλίας μέχρι τῆς ἑσπέρης κἀχούσιν, πολλὰ χρόνον ἐπολέμησαν οἱ τε Ἕλληνας & οἱ Βεβήσοι καὶ οἱ Σαμνῖται.* Id est: *Hæc igitur*